

AARTEET PERHEESSÄ
Voimavarojen tukeminen perheleirillä

Piritta Johansson ja Sirkku Ketoja
Opinnäytetyö
Kevät 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Länsi, Porin toimipaikka
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön suuntautumis-
vaihtoehto
Sosionomi (AMK)+ Diakoni

TIIVISTELMÄ

Johansson, Piritta & Ketoja, Sirkku. Aarteet perheessä. Voimavarojen tukeminen perheleirillä. Pori, kevät 2010, 47 s, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi Pori. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakoni.

Opinnäytetyö oli produktio, jonka tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa ohjelmaa ja toimintaa diakonian perheleirille. Leirin suunnittelu tapahtui yhteistyössä Länsi-Porin seurakunnan perhetyön diakonien kanssa. Leiri toteutui 29.6.–2.7.2009.

Suunnitellun ohjelman ja toiminnan tavoitteena oli leirille osallistuvien perheiden voimavarojen tukeminen ja vahvistaminen voimavara- ja ratkaisukeskeisellä lähestymistavalla. Voimavarat kuvattiin aarteina, joita etsittiin perheestä, minuudesta ja Jumalan yhteydestä. Leiripäivät rakentuivat näiden teemojen ympärille.

Taustateorianaan ohjelman suunnittelussa oli voimavara- ja ratkaisukeskeisyyden lisäksi ryhmätoiminta ja seurakunnan diakoninen perhetyö. Lisäksi ohjelman suunnittelussa ja toiminnassa käytettiin apuna enneagrammi teoriaa ja Vanhemmuuden roolikarttaa. Hartaushetkien suunnittelussa käytettiin hengellistä kirjallisuutta, Raamattua ja Lasten virsikirjaa.

Opinnäytetyö oli ammatillisesti kasvattava prosessi, jossa saatiin tehdä yhteistyötä moniammatillisesti seurakunnan diakonia- ja lapsityöntekijöiden kanssa. Leiriohjelman suunnittelu ja toteutus sekä mukana oloinen perheleirillä vahvistivat sosiaali- ja diakonia-alan osaamista. Ohjelman suunnittelu ja toteutus tapahtui aikataulussa ja tavoitteiden mukaisesti. Leiriohjelmasta saatu palaute oli myönteistä.

Asiasanat: produktio, seurakunnan perhetyö, perheleiri, voimavarakeskeisyys, hartaushetket

ABSTRACT

Johansson, Piritta and Ketoja, Sirkku. Treasures in Family. Support of Resources in Family Camp.

47 p., 3 appendices. Language: Finnish. Pori, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services+ Deacon.

The purpose of this scholarly thesis was to plan and carry out programme and action for a family camp. The family camp was planned in cooperation with the diaconal workers from the parish of western Pori. The camp took place in June 29 to July 2, 2009.

The aim of the programme and action in the camp was to support and strengthen the families' resources by empowerment and solution centred approach. The resources were described as treasures, which were looked for in the family, the self and God. The days in the camp were built around these themes.

The theory of the programme was based on the diaconal family work in parishes, group work and empowerment. The role map for parents and the Enneagram theory were also used as help in the programme in the camp. Spiritual literature, the Bible and a children's hymnbook were used in planning hours of devotion.

The scholarly thesis was a very educational process because the camp was made in multi-professional cooperation. The process gave an opportunity to grow professionally. The process came true like it was planned. The programme in the family camp got good feedback.

Keywords: production, church family work, family camp, empowerment, spirituality

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 AARTEET PERHEESSÄ -LEIRI	5
2 IDEASTA SUUNNITELMAAN JA TOTEUTUKSEEN.....	6
2.1 Leiriohjelmamme tarkoitus ja tavoitteet	7
2.2 Työn eteneminen.....	8
3 SUUNNITTELUSSA KÄYTETTY TEORIA.....	10
3.1 Ryhmätoiminta perheleirillä	10
3.2 Seurakunnan diakoninen perhetyö.....	11
3.3 Voimavara ja ratkaisukeskeisyys perheleirillä	13
4 ITSETUNTEMUKSEN JA VANHEMMUUDEN TYÖKALUT.....	14
4.1 Enneagrammi apuna itsetuntemuksessa.....	14
4.2 Tukea Vanhemmuuden roolikartasta.....	16
5 LEIRI LÖYTÖRETKENÄ PERHEEN AARTEISIIN.....	22
5.1 Perhe on aarre	22
5.2 Perhepuun piirtäminen	25
5.3 Minä olen aarre	26
5.4 Aikuisten keskustelutilaisuus.....	28
5.5 Aarteena Jumalan yhteydessä eläminen.....	31
5.6 Lasten leikkihetki	32
5.7 Leirillä löydetyt aarteet.....	34
6 ARVIOINTIA JA POHDINTAA.....	35
LÄHTEET.....	41
LIITE1 Leirikirje	44
LIITE 2 Leiriohjelma	46
LIITE 3 Palautekyselylomake.....	47

1 AARTEET PERHEESSÄ -LEIRI

Perheleirit ovat vakiintunut työmuoto seurakuntien diakoniatyössä. Leirillä kohdataan perheitä tavalla, johon muussa toiminnassa ei yleensä ole mahdollisuutta. Saunominen, uiminen, makkaranpaisto ja hartaudet ovat oleellinen osa kokemusta seurakunnan leireistä. Muun ohjelman on tarkoitus osaltaan tukea myönteisten kokemusten syntymistä ja perheen yhteenkuuluvuutta. Aarreperheleirillä halusimme ottaa leirin taustaksi voimavara- ja ratkaisukeskeisyyden, koska ne sopivat perheleirin luonteeseen.

Elämän pienet ja suuret ilot, onnistumiset ja tärkeät ihmiset ja asiat ovat voimavaroja. Huomion keskittäminen niihin voi arjessa unohtua ja siksi pysähtyminen niiden äärelle, esimerkiksi leirillä, vahvistaa yksilöä ja perhettä sekä auttaa jakamaan. Aarreperheleirillä voimavaroja etsittiin ja löydettiin perheestä, itsestä ja suhteesta Jumalaan. Positiivinen palaute leiriläisiltä vahvisti käsitystämme siitä, että voimavara- ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa ohjelman suunnittelussa on toimiva.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö perheleirillä oli mahdollista toteuttaa hyvän yhteistyön turvin Länsi-Porin seurakunnan diakoniatyöntekijöiden, lastenohjaajien ja leiriavustajien kanssa. Haluamme osoittaa heille kiitokset yhteistyöstä. Saimme tuoda leirille ideamme ja yhdessä työntekijöiden kanssa suunnitella koko leirin teeman. Leiriohjelman suunnittelu ja toteutus oli ammattitaitoa vahvistava kokemus. Toivomme, että opinnäytetyömme raportista voisi saada ideoita leirin tai leiriohjelman järjestämiseen.

2 IDEASTA SUUNNITELMAAN JA TOTEUTUKSEEN

Teimme opinnäytetyön yhdessä, koska halusimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, joka liittyisi perheisiin. Olimme olleet kesällä 2008 leiriavustajina diakonian perheleireillä ja tästä saimme idean toteuttaa opinnäytetyön perheleirillä. Kun olimme ideoineet perheleirin mahdollista teemaa ja osuuttamme siitä, otimme yhteyttä Länsi-Porin diakoniatyöntekijöihin ja kyselimme mahdollisuutta suunnitella ja toteuttaa perheleiriä yhteistyössä. He olivat kiinnostuneita ja halukkaita yhteistyöhön.

Opinnäytetyö oli produktio, joka toteutui leirillä. Produktio on yleensä lyhytkestoinen. Sen tarkoituksena on tehdä jokin tuotos eli produkti. Samalla sen tarkoituksena on kehittää työvälineitä käytännön toimintaan. Tuote voi olla yksittäinen esine tai palvelu tietylle käyttäjäryhmälle. Se voi myös olla toiminnallinen kokonaisuus tai menetelmä. Produktionkin suunnittelun, toteuttamisen ja reflektoinnin pohjalla on oltava produktion kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskeva tutkittu tieto. Opinnäytetyö muodostuu siis produktiosta ja siihen liittyvästä kirjallisesta raportista. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen & Ockeström 2007, 32.)

Suunnittelimme ja toteutimme ohjelmaa Porin evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän diakoniaperheleirille, joka toteutui 29.6. – 2.7.2009. Leirin vetäjinä toimivat Länsi-Porin seurakunnan diakoniatyöntekijät. Teemana leiriohjelmalle oli perheiden voimavarat ja niiden vahvistaminen, nimellä Aarteet perheessä. Voimavarat kuvattiin aarteina ja koko leirin ohjelma rakentui aarre-teeman ympärille. Kolmen leiripäivän aiheet olivat perhe, minä ja jumalayhteys. Valitsimme yhdessä leirin vetäjien kanssa nämä kolme aihetta, koska halusimme ottaa huomioon ihmisen ja perheen kokonaisvaltaisuuden. Länsi-Porin seurakunnan diakoniatyöntekijöiden vastuulle kuuluu myös Länsi-Porin seurakunnan perhetyö.

2.1 Leiriohjelmamme tarkoitus ja tavoitteet

Leirille suunnittelemamme ohjelman tavoitteena oli antaa mahdollisuus perheiden voimavarojen löytymiseen ja vahvistamiseen. Tähän liittyen tavoitteena oli myös tukea perheiden vuorovaikutuksen vahvistumista ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä, johon kuuluu myös hengellisyys. Pyrkimyksenä oli perheiden osallistuminen suunniteltuun ohjelmaan ja että ohjelma olisi jokaiselle sopivaa. Ryhmätyöskentelyssä pyrkimyksenä oli avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen. Lasten ja vanhempien yhteisessä toiminnassa tavoitteena oli vahvistaa lapsen ja vanhemman suhdetta mukavan tekemisen ohessa. Lyhyellä aikavälillä tavoitteena oli perheiden viihtyminen leirillä sekä ohjelman ja toiminnan kokeminen mielekkääksi. Pitkällä aikavälillä tavoitteena oli, että leirillä olisi positiivinen vaikutus perheen arkeen, hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen. Halusimme produktion kautta vahvistaa myös omaa ammatillista osaamistamme tulevana sosiaalialan ja diakoniatyöntekijöinä. Sosionomin ja diakonin työnkuvaan kuuluu muun muassa perheiden tukeminen ja diakoniatyöntekijöinä leiritö on yleensä osa tehtäväkuvaa.

Valitsimme voimavara-teeman, koska halusimme tukea perheitä ratkaisukeskeisellä lähestymistavalla. Perhe-aiheessa haluttiin vahvistaa perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vuorovaikutusta perheen jäsenten kesken. Näiden kautta vahvistettiin perheiden voimavaroja. Minä-aiheessa keskityttiin yksilön arvoon Jumalan silmissä. Lisäksi tarkoituksena oli oppia tuntemaan itseä ja etsiä omia voimavaroja. Ihmisen hengellinen puoli otettiin tarkemmin huomioon jumalayhteys-aiheessa, jossa tarkasteltiin jumalasuhteen tuomia voimavaroja.

Ohjelmassa otettiin huomioon koko perhe. Ohjelma ja toiminta olivat pääasiallisesti koko perheen yhteistä, mutta osa ohjelmasta oli suunnattu pelkästään vanhemmille ja osa lapsille. Olimme mukana koko leirin suunnittelussa, pidimme palaveria ja saimme ohjausta omien ohjelmaosuuksiemme tekoon. Leirin ohjelma suunniteltiin sopivaksi sekä ydinperheille että uusperheille. Ohjelmasta tehtiin sellainen, että se oli muokattavissa sen mukaan, millaisia perheitä leirille ilmoittautuisi. Leiriohjelma jaettiin leirillä olevien työntekijöiden kesken niin, että jokainen sai vastuualueita. Meidän vastuulle kuuluivat leirin aloitushartaus, leiri-

päivien kappelihetket, tiistain aikuisten keskustelutilaisuus ja keskiviikon lasten leikkihetki.

Hengellisen elämän vahvistaminen sekä vanhempien tukeminen lasten kristillisessä kasvatuksessa oli yksi perheleirin tavoite. Kaikkeen seurakunnan toimintaan kuuluu hengellinen ulottuvuus. Perheleirillä vietettiin aamuisin sekä iltaisin hartaushetket, joihin kuului Raamatun tekstiä, rukousta ja virsien laulamista. Tämä tapahtui yhdessä kaikkien leirille osallistujien ja vetäjien kesken. Hengellisyys oli merkittävässä osassa perheleirillä. Kaiken toiminnan pohjalla olivat kristilliset arvot. Kirkko määrittelee spiritualiteetin eli hengellisyyden olevan hengellistä elämää, jossa harjoitetaan uskontoa yhdessä muiden kristittyjen kanssa. Hengelliseen elämään kuuluvat esimerkiksi hartaushetket, messuun osallistuminen, rukous, yhteys toisiin uskoviin, Raamatun lukeminen ja hiljaisuus. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2009.)

2.2 Työn eteneminen

Maaliskuussa 2009 selvitimme yhteistyötahon sekä leirin, johon menemme. Otimme yhteyttä vetäjiin ja aloimme selvittää osallistummeko leirille leiriin kuuluvina leiriavustajina vai olemmeko ulkopuolisena lisänä leirin muiden työntekijöiden joukossa. Kevään 2009 aikana aloitettiin aineiston ja ideoiden keruu ohjelmasta sekä pidettiin suunnittelupalaveri leirin vetäjien kanssa 11.5.2009. Palaverissa mietittiin yhdessä leirin alustavaa runkoa ja teemaa. Seuraava palaveri oli 27.5.2009. Tällöin paikalla olivat myös leirille tulevat lastenohjaajat. Suunnittelimme leirin ohjelmaa tarkemmin ja jaoimme keskenämme ohjelmavastuut.

Toukokuussa 2009 toimitimme tutkimusluvan Porin seurakuntayhtymään, jossa se hyväksyttiin. Ilmoittautuneiden perheiden informointi tapahtui leirikirjeen avulla kesän alussa (LIITE 1). Kesäkuussa teimme tarkat kirjalliset suunnitelmat ohjelmaosuuksistamme ja niiden toteutuksesta. Lähdimme ensimmäisenä työstä määrän kappelihetkiä. Etenimme päivien määrittämässä järjestyksessä. Kappelihetkien suunnittelun jälkeen aloimme suunnitella aikuisten keskusteluhetkeä. Kysyimme Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymän yhteyshenkilöltä

sähköpostitse lupaa käyttää Vanhemmuuden roolikarttaa hyväksi aikuisten keskustelutilaisuudessa ja saimme luvan. Lasten leikkihetkeä varten etsimme ideoita lapsille suunnatun toiminnan ohjauksen kirjallisuudesta.

Perheleiri toteutettiin Silokalliolla, joka on Porin evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän leirikeskus Joutsijärven rannalla Ulvilassa. Silokalliolla on majoitustilaa 170 henkilölle ja ruokasali, johon mahtuu kerralla 150 henkilöä. Majoituspaikkojen määrä mahdollistaa useiden leirien samanaikaisen toteuttamisen. Lisäksi leirikeskuksessa on erikokoisia kokoontumistiloja ja rantasaunat. (Porin evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä 2009.) Leirikeskuksessa otettiin käyttöön uusi kappeli vuonna 2009, jota käytettiin perheleirillä päivittäisissä kappelihetkissä.

Leirille osallistuvista perheistä saatiin tieto leiriä edeltävänä perjantaina 26.6.2009 leirin vetäjien, lastenohjaajien, leiriavustajien ja meidän yhteisessä palaverissa. Leirille osallistui seitsemän perhettä. Yhdestä perheestä mukana olivat molemmat vanhemmat, mukana oli yksi isovanhempi lapsenlapsen kanssa ja muut osallistujat olivat äitejä lapsineen. Mukana oli lisäksi kahden työntekijän lapset. Yhteensä lapsia leirillä oli 18, joista alle 6-vuotiaita oli 11 ja 7–12-vuotiaita oli 7.

Leiri toteutui 29.6.–2.7.2009. Pidimme päiväkirjaa koko leirin ajan. Kirjoitimme päivän päätteeksi tekemiämme havaintoja ja tunnelmia kuluneesta päivästä. Jokaisen leiripäivän iltana käytiin leirillä olevien työntekijöiden kanssa läpi päivän tapahtumia ja tuntemuksia. Keskiviikkopäivän lasten ohjelmaosuudesta saimme vielä erikseen suullisen palautteen lastenohjaajilta päivän loputtua. Leirin viimeisenä päivänä saatiin palautelomakkeen muodossa palautetta leiriläisiltä (LIITE 3). Leirin vetäjät antoivat kirjallisen arvionsa 9.7.2009. Syksyllä 2009 kirjoitettiin muistiinpanojen pohjalta leirin raportti. Joulukuussa 2009 haettiin tarkempaa teoriaa opinnäytetyöhön liittyen. Alkuvuodesta 2010 kirjoitettiin opinnäytetyö valmiiksi.

3 SUUNNITTELUSSA KÄYTETTY TEORIA

3.1 Ryhmätoiminta perheleirillä

Ryhmässä on vähintään kolme ihmistä vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä synnyttää heidän välilleen suhteita ja heidän toimimisellaan on yhteinen tarkoitus. Keskinäisessä riippuvuussuhteessa ovat yksilön toiminta, ryhmäkokonaisuuden toiminta ja ympäristö. (Jauhiainen & Eskola 1994,12,14.) Leirillä korostuu ryhmässä toimiminen, koska leirin kokoonpano muodostaa ryhmän. Leirillä ollaan ympäri vuorokauden ryhmän kanssa samoissa tiloissa ja suuri osa toiminnasta on yhteistä. Ryhmäilmiöt voivat siksi erityisesti korostua leiriolosuhteissa.

Yhtenä vastuunamme oli järjestää aikuisten keskustelutilaisuus. Se toimi aihekeskeisen ryhmän tavoin. Aihekeskeisessä ryhmässä on tavoitteena tiedon lisääminen eikä persoonallisuuden muutos. Jäsenmäärä on yleensä 5–30 ja ryhmä voi kokoontua kerran tai useammin. Painopiste on keskustelun aiheessa. Ryhmä tarvitsee aktiivisen ohjaajan, joka alustaa keskustelua ja tarvittaessa jakaa puheenvuoroja. Ohjaaja voi myös itse osallistua keskusteluun. (Vilén, Lepämäki & Ekström 2005, 205–208.)

Aikuisten keskustelutilaisuudessa tuli esille ryhmätoiminnan hoitavia tekijöitä. Keskusteluhetkessä jaettiin tietoa ja kokemuksia, jota ryhmässä on aina enemmän kuin kahden hengen välisessä keskustelussa. Painoarvo on erityisesti kokemusperäisellä tiedolla. Ryhmän vetäjän on syytä olla selvillä keskustelun aiheesta, mutta hänen on annettava tilaa asiakkaiden asiantuntijuudelle. Ryhmään kuulumisen tunne lisää voimavaroja. Kokiessaan ryhmän turvalliseksi ryhmän jäsenet voivat uskaltaa kertoa henkilökohtaisiakin asioita, joista eivät muuten puhu. Näin voi vapautua syyllisyyden ja häpeän tunteista. Ryhmässä voi kuulla toivoa herättäviä kokemuksia siitä, miten joku toinen on ongelmasta selviytynyt. Samankaltaisten ongelmien tai elämäntilanteen jakaminen lisää ymmärrystä ryhmäläisten kesken ja vahvistaa normaaliuden tunnetta. Ryhmässä voi myös kokea auttavansa toista, jos itse pystyy antamaan omaan koke-

mukseen liittyviä neuvoja. Omien näkemyksien peilaaminen ja vuorovaikutus ryhmässä lisäävät sosiaalisia taitoja. Kannustava ilmapiiri luo sosiaalista tukea. (Vilén ym. 2005, 202–204.)

3.2 Seurakunnan diakoninen perhetyö

Perhe laajempina käsitteenä kattaa sisälleen moninaiset suhdejärjestelmät. Käsite ydinperhe sen sijaan viittaa täsmällisesti tiettyihin sukupuolten ja sukupolvien välisiin suhteisiin. Todellisuudessa perherakenteet ovat monipuolisempia kuin ydinperhe. Perheet voidaan määritellä lisäksi uusperheisiin, eroperheisiin, yksinhuoltajaperheisiin, sateenkaariperheisiin, maahanmuuttajaperheisiin ja lapsettomiin perheisiin. (Yesilova 2009, 17, 26.)

Lastensuojelulain mukaan perhetyö on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista (lastensuojelulaki 2007, 7 luku § 36). Perhetyön tarkoituksena on lapsen edun turvaaminen ja perheiden tukeminen. Lastensuojelulaki täytyy ottaa huomioon perhetyössä ja silloin esille tulee myös käsite lapsen etu. Lastensuojelun perhetyö ei siis voi olla pelkästään perheen tukemista. Perhe on kokonaisuus, johon jokainen perheenjäsen vaikuttaa. Kettusen, Ihalaisen ja Heikkisen (Reijonen 2005, 11) mukaan perhetyö alkaa perheen ongelmien, tarpeiden, voimavarojen ja sisäisten rakenteiden selvittämisellä. Tämän jälkeen luodaan konkreettiset tavoitteet. Perhetyön lopullisena tavoitteena on perheen itsenäinen selviytyminen. (Reijonen 2005, 10–11.)

Perheiden hyvinvoinnin tukeminen haastaa myös seurakunnat. Evankelis-luterilaisessa kirkossa on perinteisesti ollut työmuotoja, joiden kautta on tavoitettu perheitä, näitä ovat muun muassa päiväkerhot ja rippikoulut. Myös diakoniatyössä on tehty työtä perheiden parissa, kuten perheleireillä ja perhekerhoissa. (Pakanen 2006, 5.) Strategiasuunnitelma Läsnäolon kirkko kertoo kirkon mission, vision ja strategian suunnat vuoteen 2010. Sen mukaan kirkon tavoitteena on tukea hyvää perhe elämää, puolustaa oikeutta lapsuuteen ja nuoruuteen sekä huomioida isovanhempien sukupolvi. Kirkko haluaa vahvistaa avioliiton ja ydinperheen asemaa, mutta ottaa myös huomioon erilaisissa perhetilan-

teissa elävät. Perhe on kirkolle tärkeä yhteistyökumppani ja kirkko haluaa tukea perheitä kasvatustehtävässä. (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto 2002, 7.)

Kirkkojärjestyksen (KJ 4:3) mukaan diakonian tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuvan avun antaminen niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muilla tavoin auteta. Diakonia etsiytyy hädän äärelle lievittääkseen sitä (Mattila 2003, 10). Diakonia koskee koko kirkkoa ja seurakuntaa ja on näin kaikkien asia. Pyyntöön on vaikuttaa niin yhteiskunnallisesti kuin maailmanlaajuisesti sekä muistuttaa yhteiskunnallisesta ja kansainvälisestä vastuusta. (Jussila, Oinonen, Unkuri & Vatanen 2004, 50) Seurakunnassa tulee olla vähintään yksi diakonin virka (KJ 6 luku § 9). Diakoniatyössä on tavoitteena kohdata ihminen kokonaisvaltaisesti. Tämä tarkoittaa ihmisen huomioimista osana hänen perhettään tai muun ryhmän jäsenenä. (Hakala 2002, 234.)

Kaikessa seurakuntatyössä, erityisesti diakoniatyössä, kuuluu ottaa huomioon perheen näkökulma. Erilaisissa seurakunnan perhetyön muodoissa toteutetaan perhediakoniaa. Perhetyötä tehdään kirkon ja yhteiskunnan piirissä paljon. Perhetyö voi olla epävirallista tukemista tai arjen sujuvuuden mahdollistamista. Lastensuojelun perhetyössä myös puututaan perheen elämään virallisten väliintulojen kautta. Seurakunnan perhetyössä tehdään yhteistyötä niiden muiden tahojen kanssa, jotka työskentelevät perheiden kanssa, kuten sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. (Jääskeläinen 2002, 194–195.) Kirkon perhetyön määritelmään olevan luonteeltaan ennaltaehkäisevää, parisuhdetta ja vanhemmuutta tukevaa työtä, eikä niinkään ongelmakeskeistä, kriisejä korjaavaa työtä. Perhetyötä ovat kaikki avioliiton ja parisuhteen sekä vanhemmuuden ja isovanhemmuiden tueksi järjestetty toiminta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2009.) Seurakunnan tekemän ennaltaehkäisevän perhetyön tärkeys korostuu kunnallisen perhetyön rinnalla. On tärkeää, että perheitä tuetaan, jotta ongelmia ei syntyisi.

Länsi-Porin seurakunnan tekemästä perhetyöstä kerrotaan seurakunnan Internet -sivuilla. Perhetyön diakonit tarjoavat tukea lasten kasvatuksessa, perheen sisäisen vuorovaikutuksen parantamisessa, parisuhdeasioissa, arjen sujumi-

sessä ja hengellisissä kysymyksissä. Käytännössä tämä toteutuu henkilökohtaisten keskustelun kautta, lapsidiakoniassa, kotikäynneillä, perheleireillä, kursseilla, kerhoissa ja ryhmätoiminnan kautta. Yhteistyötä seurakunnan perhetyön diakonit tekevät muun muassa neuvolan kanssa perhevalmennuksessa. (Länsi-Porin seurakunta 2009.) Porin seurakunnista tehdyn kartoituksen perusteella seurakunnissa perhetyötä tehdään yhdessä eri työntekijöiden kanssa, kuten diakonien, pappien ja lastenohjaajien kesken. Seurakunnassa voidaan myös perustaa perhetyöntiimi, joka muodostuu seurakunnan eri alojen työntekijöistä. Yhteistoiminnan pääpaino on perhekerhoilla. Lisäksi yhdessä toteutetaan muun muassa erilaisia tapahtumia, leirejä, kastetilaisuuksia ja perhemessuja. Yhteistyötä voidaan tehdä myös, jos havaitaan asiakkaan olevan avun tarpeessa. (Huttunen 2007, 49, 57.)

3.3 Voimavara ja ratkaisukeskeisyys perheleirillä

Pelkonen määrittelee voimavaran kyvyksi, voimaksi ja toimintamahdollisuudeksi, joka toimii ihmistä suojaavana tekijänä haastavassa tilanteessa. Erilaiset voimavarat auttavat selviytymään kuormittavista tekijöistä. (Talo 2001, 1.) Englannin kielen sana *empowerment* tarkoittaa suomeksi voimaantumista ja perheestä puhuttaessa valtaistumista. Voimaantumisessa yksilö saa sisäistä voimantunnetta oivallusten ja kokemusten kautta. Voimaantumista voi tapahtua myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Määtän (2001) mukaan valtaistumisessa yksilön tai ryhmän vaikutusmahdollisuudet omaan elämään vahvistuvat ja avuttomuus vähenee. Voimaantuminen helpottaa yksilön omien voimien hahmottamista suhteessa muihin. Valtaistunut ihminen on aktiivinen asiakas ja oman tilanteensa asiantuntija. Työntekijä ja asiakas ovat kumppaneita pyrkiesään parhaaseen mahdolliseen tulokseen. (Vilén ym. 2005, 26, 151–152.)

Ratkaisukeskeisyys pyrkii ratkaisuihin sekä tavoitteiden ja päämäärien löytämiseen. Kaikkiin elämän haasteisiin ei aina voi löytyä ratkaisua, mutta uusien näkökulmien avulla voidaan saada aikaan muutostoiveita ja -tavoitteita, jotka kannustavat eteenpäin. Tulevaisuuteen suuntautuminen, toiveikkaus ja voimavarojen etsiminen sekä tukeminen kuuluvat olennaisesti ratkaisukeskeiseen ajattelu-

tapaan. (Katajainen, Lipponen & Litovaara 2003, 14.) Ratkaisukeskeisyydessä pyritään muistamaan, että totuus on monitasoinen ja avoin. Toisen kanssa käytävässä keskustelussa tarkastellaan omia ennakkoluuloja aina uudelleen. Ratkaisukeskeisyydessä ei kielletä ongelmia tai niistä puhumista. Ihmisen tulisi aina saada kertoa omasta elämäntilanteestaan niin kuin hän itse sen kokee. Voimavara- ja ratkaisukeskeisyys voidaan nähdä menetelmän ja työtavan lisäksi myös elämän- ja ajatteluntapana. Erilaiset voimavarat ja ratkaisut ovat läsnä jokaisen arkipäivässä. Niiden löytäminen ja niihin havahtuminen on kuitenkin monesti haasteellista. (Vilén ym. 2005, 124.) Mielestämme ratkaisu- ja voimavarakeskeinen ajattelutapa sopivat sosiaali- ja diakonia-alaan. Jokaisessa perheessä on myönteisiä puolia ja näihin keskittymällä ja niitä vahvistamalla perheet saavat positiivisen kokemuksen perhetyöstä ja uskaltavat myös ongelmatilanteissa kääntyä seurakunnan työntekijöiden puoleen.

4 ITSETUNTEMUKSEN JA VANHEMMUUDEN TYÖKALUT

4.1 Enneagrammi apuna itsetuntemuksessa

Enneagrammi on teoria, jonka mukaan ihmiset jakautuvat yhdeksään persoonallisuusryhmään. Enneagrammin perusajatuksena on, että kaikki yhdeksän persoonallisuutta ovat samanarvoisia. Mikään niistä ei ole huonompi kuin toinen. (Valtonen & Valtonen 1996, 20.) Persoonallisuusryhmät ovat teorian mukaan eräänlaisia selviytymisstrategioita. Jokaiselle ihmiselle on jo lapsuudessa syntynyt oma selviytymisstrategia. Teoria toimii apuvälineenä ihmisen itsensä tutkiskelussa ja se on ammatillisessa käytössä. Enneagrammia hyödynnetään muun muassa terapiassa, työelämässä, hengellisessä ohjauksessa ja kasvatuksessa. Suomessa enneagrammia ovat tehneet tunnetuksi vuodesta 1996 lähtien Leila ja Olli Valtonen. (Valtonen & Valtonen 1999, 9, 12.) Hyvä itsetuntemus tukee ihmistä ja toimii merkittävänä voimavarana. Itsetuntemus on vahvasti kytköksissä minuuteen ja tämän vuoksi halusimme minä -teemassa pysähtyä itsetuntemuksen äärelle. Enneagrammi oli hyvä apukeino tarkastella minä-

käsitystä aikuisten keskustelutilaisuudessa. Se toimi keskustelun herättäjänä pohdinnalle itselle ominaisista luonteenpiirteistä, vahvuuksista ja heikkouksista. Minäkäsitys on pohjana myös käsitykselle omasta vanhemmuudesta, parisuhteesta ja muista ihmissuhteista.

Enneagrammiteorian havainnollistamiseksi käytetään ympyrää, jonka kaarella on yhdeksän pistettä. Pisteet kuvaavat teorian yhdeksää persoonallisuusryhmää. Pisteet yhdistyvät yhdeksänkärkisen kolmion avulla. Enneagrammi on kreikkaa ja suomeksi ennea tarkoittaa yhdeksää ja grammi kuviota tai kirjainta. (Valtonen & Valtonen 1996, 8–9.) Enneagrammin persoonallisuusryhmiä voi kutsua nimen tai numeron mukaan. Enneagrammin mukaan jokaisen ihmisen persoonallisuuden pohjana on yksi persoonallisuusryhmä. Jokaisessa ihmisessä on kuitenkin ominaisuuksia myös muista persoonallisuusryhmistä, mutta yhden persoonallisuusryhmän piirteet ovat hallitsevampia kuin muiden. Enneagrammissa kutsutaan siiveksi sellaista persoonallisuusryhmää, jonka piirteet vaikuttavat vahvasti ihmiseen, mutta joka ei kuitenkaan ole ihmisen perusryhmä. Enneagrammin kuviossa siipi on oman perusryhmän jommallakummalla puolella oleva persoonallisuusryhmä. (Valtonen & Valtonen 1996, 36–37.)

Itsetuntemusta tulisi kehittää. Mitä paremmin ihminen tuntee itsensä, sitä paremmin hän tietää omat rajansa ja osaa toimia omaksi parhaakseen. Kaikki ihmiset ovat erilaisia. Erilaisuuden hyväksyminen ja tiedostaminen, niin toisissa kuin itsessäkin, helpottaa muun muassa toimintaa toisten ihmisten kanssa. Ihminen, jolla on huono itsetuntemus, ei tiedosta omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Tällöin käy niin, että ihminen ei itse tunnista esimerkiksi tunteitaan, mutta ympärillä olevat tunnistavat. Hyvä itsetunto ehkäisee siis myös erilaisten ristiriitojen ja väärinkäsitysten syntyä. (Valtonen & Valtonen 1996, 12–13.)

Elämä muotoilee ihmistä. Jokaisella on omanlaisensa elämänkaari ja jokaisen elämänkaarella tapahtuneet asiat jättävät jäljet ihmiseen. Ihmiset monesti odottavat toisiltaan samankaltaisuutta ja tämän vuoksi tulee helposti ristiriitoja, jos toinen poikkeaa odotuksista. Enneagrammi tuo hyvin esille totuuden ihmisten erilaisuudesta. Kun ihminen tiedostaa oman näkemyksensä ja ymmärtää siinä piilevän puolueellisuuden, hän käsittää paremmin oman ja muiden erilaisuuden

ja näin on helpompaa hyväksyä myös toisten erilaiset näkemykset. (Valtonen & Valtonen 1999, 15–16, 19–20.)

Sosiaalisissa tilanteissa tulee esille ihmisen oma minä ja minäkäsitys eli minäkuva. Ne vaikuttavat ihmisen asenteeseen ja käyttäytymiseen. Oma minäkäsitys myös vaikuttaa muun muassa siihen, mitä tietoja ihminen ympäristöstään kerää ja miten hän niitä tulkitsee. Ihmisen odotukset ja suunnitelmat tulevaisuudelle määräytyvät myös minäkäsityksen mukaan. Ehjän minäkuvan saavuttaminen vaatii kolmen prosessin hyvää kuntoa. Prosessit ovat itsensä tunteminen, itsensä tiedostaminen ja itsensä arvostaminen. (Aho & Laine 2002, 16.)

Minäkäsitys on tiedostettu kokonaiskuva itsestä. Se sisältää ihmisen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä ihmisen tunteet, asenteet, ihanteet, arvot ja havainnot. Minäkäsitys jakautuu reaalinäkäsitykseen, ihanneminäkäsitykseen ja normatiiviseen minäkäsitykseen. Realinäkäsitys on todellinen ja ihmisen itsensä tiedostama minäkuva itsestä. Ihanneminäkäsitys on ihmisen haave tai tavoite- minäkuva. Jokaisella on kuva siitä, minkälainen hän tahtoisi olla. Normatiivinen minäkäsitys on minäkuva siitä, minkälaisena ihminen ajattelee toisten pitävän häntä. (Aho & Laine 2002, 18–19.)

4.2 Tukea Vanhemmuuden roolikartasta

Vanhemmuus on vuorovaikutteinen, lapsen kanssa kehittyvä, elämän pituinen rooli. Vanhemmuus on lapsen kehitykselle välttämätön ja siksi myös yhteiskunnallisesti tärkeä tehtävä, jota yhteiskunnan on tuettava. Joskus vanhemmuus voi olla hukassa ja silloin selkeyttä ja jäsenystä tuo Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskuksen kehittämä Vanhemmuuden roolikartta. (Helminen & Rousu 2001, 3.)

Vanhemmuuteen liittyy voimakkaita tunteita, jotka tekevät siitä jäsentymättömän. Meillä jokaisella on myös omakohtaisia kokemuksia vanhemmuudesta, jos ei oman vanhemmuuden niin vanhempiemme kautta. Vanhemmuuden roolikartta auttaa hahmottamaan, mistä vanhemmuus koostuu. Vanhemmuuden osa-

alueista onkin hyvin yksimielinen käsitys. Keskustelua herättää osa-alueiden käytännön taso ja miten vanhemmuutta tulisi toteuttaa suhteessa lapsen kehitysvaiheisiin. (Helminen 2001, 59.)

Seija Sihvola esittää kirjassaan *Voimaa vanhemmuuteen* (2002), että vanhemmuuden roolikarttaan olisi hyvä tutustua jo ennen vanhemmuutta. Roolien avulla nuoret aikuiset voivat hahmottaa, mitä kaikkea vanhemmuuteen kuuluu. Sihvola on sitä mieltä, ettei suuri osa nuorista aikuisista hallitse vanhemmuuteen kuuluvia perustaitoja ajoissa. Lisäksi vanhemmuuden roolikartta auttaa rehelliseen itse arviointiin, kun on jo saanut kokemusta vanhemmuudesta. (Sihvola 2002, 72–73.)

Valitsimme vanhemmuuden roolikartan työskentelyvälineeksi perheleirin aikuisten keskustelutilaisuuteen, koska sen avulla voidaan rakentavasti ja myönteisesti tarkastella vanhemmuuden eri osa-alueita. Kaikilla vanhemmilla on myös kokemusta käytännöstä, miten roolit toteutuvat arjessa ja suhteessa lapsiin. Vanhemmuuden roolikartta sopii kaikenkokoisiin perheisiin ja kaiken ikäisten lasten vanhempana olemisen arviointiin. Roolikartta ei ole ihannevanhemman mitta, mutta sisältää lapsen kannalta oleelliset vanhemmuuden elementit. On tavallista, että vanhemmat huomaavat olevansa vahvempia joissain rooleissa ja heikompia toisissa. Roolikartan avulla saimme myös pohdittua keskustelutilaisuudessa, minkälaista vanhemmuus on lapsen kasvaessa ja ovatko roolit jakautuneet isän ja äidin kesken tai lasten luonteen mukaan.

Vanhemmuuden roolit alkavat kehittyä jo raskauden aikana, kun vanhemmat muodostavat mielikuvia tulevasta vauvasta. Erityisesti äidin on jo odotusaikana huolehdittava vauvasta omasta itsestään huolehtimisen kautta. Odotusvaiheessa vanhempien mielessä on ensimmäiseksi edessä olevat vaiheet, raskaus, synnytys ja vastasyntyneen hoitaminen. Yhdessä keskustellen tuleva äiti ja isä valmistautuvat vanhemmuuden rooleihin. Vanhempien tulisi myös pystyä hyväksymään ja keskustelemaan niistä kahtalaisista tunteista, joita vauvan tulo herättää, kun toisaalta haluaa lapsen ja toisaalta pelkää muutosta. Pienen vauvan vanhempien keskeisimmät roolit ovat huolenpidon ja rakkaudenantajan roolit, jotka ovat erottamattomasti osa toisiaan. Kun äiti voi psyykkisesti hyvin, hän

pystyy herkistymään vauvan tarpeille ja vastaamaan niihin. Äidin kykyyn herkistyä vauvan tarpeille vaikuttaa muun muassa hänen oma vauva-ajan kokemuksensa äidin hoivasta. Äidin tulee myös pystyä yhdistämään äitiytensä muuhun identiteettiinsä. Äidin tulee löytää äitiys itsestään ja oma tapansa olla äiti. Muiden tuki ja rohkaisu tähän auttavat tulevaa äitiä. (Niemelä 2001, 9–16.)

Marja Scuhlmanin mukaan ensimmäinen kontakti lapseen tapahtuu vauvan syntymässä. Vauva on tällöin jo valmis ja halukas vuorovaikutukseen. Vauvalle mielenkiintoisinta katseltavaa ovat ihmiskasvot. Syntynyt vauva saattaa olla erilainen kuin vanhemmat olivat kuvitelleet ja tällöin vanhempien pitäisi tunnistaa ja sallia itselleen myös hämmentävät tunteet. Vauvan kannalta tärkeintä on se, miten häntä hoidetaan. Vauva saa kokemuksen rakkaudesta konkreettisen hoidon kautta. (Rautiainen 2001, 17–18.)

Scuhlmanin mielestä vanhemmuuteen kuuluu opettelu, eikä vauva kärsi tästä vanhempien harjoittelusta, vaikka ilmaisee itseään vahvasti itkun kautta. Vanhemmat joutuvat jokaisen uuden lapsen kanssa syntymään uudelleen vanhemmaksi, koska kaikki lapset ovat erilaisia ja vauva itse opettaa vanhempansa parhaiksi mahdollisiksi vanhemmiksi itselleen. Vanhemmuuteen kuuluu jo lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana arvokasvatus. Vauva-aikana muodostuu lapsen käsitys omasta itsestä, omasta arvosta ja vanhempien rakkaudesta ja kunnioituksesta. Jos vanhemmat ovat vastanneet vauvan hätään ja tarpeisiin, vauva oppii olevansa tärkeä ja arvostettu. Vauva tarvitsee kehitykseensä aidon vuorovaikutuksen ja tämä vuorovaikutus tapahtuu ihotasolla, vanhempien turvallisessa läheisyydessä. Lapsen elämässä ei saisi tapahtua useita isoja muutoksia yhtä aikaa ja tuekseen muutoksiin ja vieraisiin tilanteisiin vauva tarvitsee vanhempansa. Vanhempien on myös opittava antamaan vauvalle rauhaa ja hetkittäin omaa tilaa, liika virikkeellisyys väsyttää vauvan. Vanhempien huoltajan rooli on vauvalle elintärkeä, sillä hän on täysin riippuvainen vanhemmistaan useamman vuoden. (Rautiainen 2001, 18–23.)

Jukka Mäkelä kertoo leikki-iän olevan toistojen ja rituaalien kausi, niin vanhemmuudessa kuin lapsen toiminnassa. Lapsi oppii säännönmukaisten toistojen kautta ja saa turvallisen kuvan arjen sujumisesta. Leikki-ikäisen vanhemmuu-

dessa korostuu rajojen asettajan rooli. Parivuotias huomaa, että hänellä on oma tahto, joka on usein ristiriidassa vanhempien ja muiden ihmisten kanssa. Juuri toistojen kautta lapselle on mahdollista opettaa, miten elämässä toimitaan, mikä on mahdollista ja sallittua. Vanhempien sanojen ja tekojen on oltava yhdenmukaisia, että lapsi oppisi rajansa. Rajat ovat välttämättömiä lapsen turvallisuuden vuoksi. Leikki-ikäinen lapsi ei vielä pysty juurikaan itse arvioimaan, mikä olisi hänen hyvinvointinsa edun mukaista. Rajat myös tuovat lapselle turvallisuuden tunteen, koska silloin lapsi kokee olevansa aikuisen suojassa. Lapsi turhautuu ja raivoaa, mutta tarvitsee silloin turvallista aikuista, joka fyysisestikin asettaa lapselle rajat, joiden suojassa lapsi voi olla turhautumisen tunteiden vallassa. Lapsen jättäminen yksin raivon valtaan hämmentää ja pelästyttää lapsen. Vanhemman rooliin kuuluu fyysisen koskemattomuuden takaaminen. Lapselle tulee opettaa, mitkä ruumiin alueet ovat yksityisiä ja toisilta kiellettyjä koskettaa. Kuitenkin lapsi tarvitsee edelleen vanhemmiltaan paljon hellyyttä ja läheisyyttä. Vauvana lapsi on vain vastaanottava osapuoli hellyyden antamisessa, mutta leikki-ikäinen osaa myös itse antaa hellyyttä. (Rautiainen 2001, 24–26.)

Mäkelän mielestä vanhemmat näyttävät esimerkkiä ihmissuhdetaitojen opettamisessa ja antavat neuvoja. Ollakseen uskottavia ja lapsen omaksuttavissa esimerkit ja neuvot eivät saisi olla ristiriidassa keskenään. Rakkauden antajana vanhempi opettaa lasta arvostamaan myös muita ihmisiä. Leikki-ikäinen oppii pikku hiljaa ottamaan toisen ihmisen huomioon ja ilmaisemaan tunteita myös sanallisesti. Leikki-ikäisen lapsen itsetunto on vielä haavoittuvainen, koska lapsi vasta opettelee monia taitoja. Lasta ei saa häpäistä tai nöyryyttää vaan vanhemman tulee nähdä asiat lapsen kokemusmaailmasta ja antaa läsnäolonsa ja kannustuksensa lapsen opetellessa uusia asioita. Yksi vanhemmuuden rooleista on virikkeiden antaja, mutta nykyaikana virikkeitä on lapsen ulottuvilla liikaa ja niitä tulee vanhemman rajoittaa ja säädellä. Jatkuvat voimakkaat aistimukset kiihdyttävät lapsen kypsyvätöntä keskushermostoa ja aiheuttavat ylivilkkautta ja oppimishäiriöitä. Vanhempien tulee säädellä virikkeiden määrää ja huolehtia siitä, että lapsi ei ylikuormitu. Huoltajana vanhempi takaa arjen sujumisen sekä opettaa lapselle ikätason mukaisesti kuinka huolletaan itse itseä. Pienikin lapsi haluaa ja pystyy pieniin askareisiin vanhempien kanssa. Osallistumalla lapsi

saa sisäisen kokemuksen siitä, miten kodista ja itsestä pidetään huolta. (Rautainen 2001, 27–30.)

Ikävuosina 7–11 lapsen elämässä koulunkäynti on keskeisellä sijalla. Kouluikäisen lapsen vanhemmuutta on pidetty melko helppona vaiheena. Lapsi oppii enemmän itsenäisyyttä, mutta murrosiän suuria tunnekuohuja ei vielä tarvitse käydä läpi. Kouluikäinen lapsi ei kuitenkaan ole vielä itsenäinen, vaan tarvitsee vanhempien tukea ja ohjausta. Vaikka lapsi tässä ikävaiheessa ottaa jo etäisyyttä vanhempiinsa, vanhempien rakkauden antajan rooli on merkittävä. Lapsi tarvitsee erityisesti vanhemmiltaan lohdutusta, hyväksyntää, hellyyttä ja ymmärtämystä. Saadessaan näitä lapsi oppii hyväksymään oman rajallisuutensa ja terveellä tavalla rakastamaan itseään. (Ylitalo 2001, 32–36.)

Elämänopettajana vanhemmat välittävät kouluikäiselle lapselleen taitoja, arvoja ja asenteita. Tässä ikävaiheessa lapsi voi alkaa myös kyseenalaistamaan vanhempien mielipiteitä ja joutua ristiriitaiseen asemaan, jos koulussa tai kaveripiirissä välitetään toisenlaisia mielipiteitä kuin kotona. Vanhempien huoltajan rooli muuttuu lapsen aloittaessa koulun. Lapsen odotetaan suoriutuvan tietyistä koulutöistään itse ja ottavan niistä vastuuta. Vanhempien tulee kuitenkin olla selvillä siitä, miten lapsi suoriutuu tehtävistään ja tarvittaessa puuttua asioihin. Lapsen ajankäytön, kuten harrastusten, tulee olla vanhempien valvonnassa. Lapsi ei vielä osaa arvioida itse omaa fyysistä ja psyykkistä jaksamistaan. Vanhempien tulee siis edelleen säädellä lapsen saamia virikkeitä. (Ylitalo 2001, 36–37.)

Kouluiässä lapsen sosiaaliset suhteet monimutkaistuvat. Ihmissuhdeosaajan roolissa vanhempien pitää antaa lapselle jo omaa tilaa ratkaista sosiaalisia suhteita ja kunnioittaa lapsen mielipiteitä, vaikka vanhemmat voivat tuoda myös oman kantansa esiin. Rajojen asettajan roolissa haasteellista on lapsen omien mielipiteiden muodostuminen. Lapsi voi aidosti luulla tietävänsä asioista enemmän kuin vanhempansa. Vanhemmat kuitenkin muodostavat rajat, mutta ne pitää silti perustella lapselle. Rajojen kautta lapsi huomaa vanhempien välittävän hänestä. (Ylitalo 2001, 37–38.)

Nuoruusiän, lapsen ikävuosien 11–15, aikana tapahtuu lapsella suuri psyykinen muutos. Lapsi ja nuori alkaa irrottautua vanhemmistaan ja rakentaa sisäistä itsenäisyyttä. Vanhemmat usein kokevat olevansa hämmennyksessä murrosikäisen nuorensa kanssa ja vanhemmuuden roolit usein aktivoituvat tilanteissa, jotka nuori ensin luo. Vanhemmat siis vastaavat lapsensa käyttäytymiseen. Huoltajan roolissa korostuu läsnäolo. Vanhemman tulee olla käytettävissä, kun nuori häntä tarvitsee. Vanhempi tunnistaa normaalin nuoruusikään kuuluvan kriisin, mutta myös sen jos nuori tarvitsee apua selvitäkseen kriiseistä. Vanhempi osoittaa rakkauttaan nuorelle olemalla käytettävissä ja seisomalla uskollisesti nuoren rinnalla, vaikka nuori olisi toiminut väärin. Fyysistä rakkaudenosoitusta nuori yleensä tässä ikävaiheessa vieroksuu. Elämänopettajana vanhempi voi kertoa nuorelle avoimesti elämän tosiasioista. Nuori saattaa pohtia erityisesti seksuaalisuutta, ystävyyttä, poliittisia ja uskonnollisia asioita. Näistä asioista keskusteleminen vanhempien kanssa auttaa nuorta löytämään oman kantansa. (Niemi 2001, 39, 45–47.)

Murrosikäinen nuori tarvitsee vanhempiensa ihmissuhdeosaajan taitoja kohdatessaan uusia sosiaalisia tilanteita. Nuori osaa yleensä olla luontevasti ikätoverien parissa, mutta muissa tilanteissa voi kokea neuvottomuutta. Vanhempien esimerkki on paras tapa opettaa sosiaalisia taitoja. Ihmissuhdetaidoista esille tulee erityisesti sopimuksen tekijän rooli. Nuoren kanssa on hyvä tehdä sopimuksia esimerkiksi kotiintuloajoista ja kotitöistä. Sopimuksien noudattamisesta on hyvä pitää kiinni molemmin puolin. Rajojen asettaminen on haasteellista murrosikäisen kanssa, joka saattaa kapinoida vahvastikin vanhempien rajoja vastaan. Olemalla sopivan jämäkkä vastustaja vanhempi antaa nuorelle turvallisen vastaroolin, jolle uskalletaan olla vihainen. Nuoruuteen kuuluva ahdistus on hyvä saada purkaa tuttuun ja turvalliseen kohteeseen. Turhautuminen auttaa nuorta kasvamaan ja irrottautumanaan vanhemmistaan. Vanhempien ei kuitenkaan tarvitse hyväksyä millaista käytöstä tahansa. (Niemi 2001, 48–49.)

Ikävuosina 15–18 nuori alkaa itsenäistyä. Tässä ikävaiheessa nuori tekee suuria koulutus ja ammatinvalinta päätöksiä. Nuori rakentaa tässä vaiheessa identiteettiään enemmän sisäisesti kuin ulkoisesti. Nuori ei ehkä vastusta auktoriteetteja, kuten vanhempiaan, niin voimakkaasti. Itsenäistymisvaiheen alussa van-

hempi on edelleen rajojen asettaja. Vanhemman tulee suojella nuorta huonoilta valinnoilta ja ohjata ottamaan enenevässä määrin vastuuta perheen askareista. Nuoren tulee myös ymmärtää, että vanhempien taloudessa vanhemmat pääsääntöisesti määräävät säännöt, mutta neuvotellen lasten kanssa. Vanhemmilla on myös edelleen huoltajan velvollisuus ja vastuu, myös juridisesti. Huoltajana toimiminen konkreettisella tasolla ja olemalla läsnä on myös hyvä tapa osoittaa rakkautta ja välittämistä itsenäistyvälle nuorelle. Elämän opettajan roolissa vanhemmat auttavat nuorta monissa virallisissa asioissa, kuten opiskelupaikan valinnassa ja erilaisten lomakkeiden täyttämässä. Rahan käytössä vanhempi antaa neuvojaan ja nuoren kanssa voi myös neuvotella, mistä kuluista hän voi itse ottaa vastuuta esimerkiksi kesätyötuloillaan. Ihmissuhdeosaajina vanhemmat ovat nuoren käytettävissä keskustelua ja kuuntelua varten. Nuoren tehdessä päätöksiä hän tarvitsee vanhempiensa tuen. Vanhemmilta saatu palaute ja rohkaisu vahvistavat nuoren identiteettiä ja auttavat nuorta itsenäistymään. (Teravamäki 2001, 51, 53–56.)

5 LEIRI LÖYTÖRETKENÄ PERHEEN AARTEISIIN

5.1 Perhe on aarre

Leiri alkoi maanantaina 29.6.2009 puolenpäivän aikaan (LIITE 2). Ensimmäisen leiripäivän aihe oli perhe. Kun kaikki leiriläiset olivat saapuneet ja huoneet jaettu, oli lounas ja sen jälkeen päivälepo. Tämän jälkeen alkoi leirin ohjelmallinen osuus. Alkuhartaus pidettiin majoitusrakennuksen salissa. Ensimmäisen päivän aiheen mukaisesti hartaudessa keskityttiin perheeseen. Hartaus alkoi kynttilän sytyttämisellä ja alkulaululla. Laulun jälkeen avattiin suuri aarrearkku, josta nostimme perheeseen liittyviä aarteita. Ensimmäisenä arkusta nousi kuva perheestä. Puhuimme siitä, kuinka meillä jokaisella on perhe ja, että olemme saaneet tulla nyt perheleirille viettämään aikaa yhdessä perheenjäsenten kanssa. Perheitä on kuitenkin erilaisia ja leirillekään ei välttämättä ole tullut koko perhe. Oli perhe sitten pieni tai suuri, on muutamia asioita, jotka muistamalla voimme elää

onnellisina yhdessä. Puheen aikana lapset saivat katsella kuvaa, joka kiersi kädestä toiseen.

Seuraavaksi arkun vierestä nostettiin iso kivi ja kerroimme, kuinka riidat, loukkaantuminen ja katkeruus ovat kuin kiviä, jotka painavat mieltä. Jos kiviä on paljon, ne ovat raskas taakka kantaa. Lapset saivat kokeilla kiven painoa käsissään. Arkusta löytyikin aarre, joka vapauttaa taakoista: anteeksiantaminen, jota kuvasi höyhen. Lapset saivat tunnustella höyhenen keveyttä. Tähän kohtaan luimme Raamatusta Matteuksen evankeliumista anteeksiantamisesta:

Silloin Pietari tuli Jeesuksen luo ja sanoi: "Herra, jos veljeni yhä uudestaan tekee väärin minua kohtaan, niin kuinka monta kertaa minun on annettava hänelle anteeksi? Peräti seitsemän kertako?" "Ei seitsemän, vaan seitsemänkymmentäseitsemän kertaa", vastasi Jeesus." (Raamattu, Matt. 18:21–22).

Anteeksiantaminen on joskus vaikeaa, mutta saamme pyytää Jumalalta apua siihen. Tämän jälkeen arkusta nostettiin kultainen lahjakassi, joka kertoi siitä, miten läheiset ihmiset ovat Jumalan antamia lahjoja meille. Lahjakassi pääsi myös kiertämään lapsille. Kiitollisuus Jumalalle rakkaista ihmisistä on tärkeää. Lisäksi on hyvä arvostaa kaikkia niitä pieniä ja arkisia asioita, joita perheessä tehdään toisten puolesta. Kiitos on pieni sana, joka antaa arjelle merkityksen. Raamatusta luimme seuraavan kohdan:

Hyvä on kiittää Herraa, laulaa ylistystä sinun nimellesi, Korkein. Hyvä on aamulla kertoa armostasi ja illalla uskollisuudestasi harpun ja lyyran sävelin, kymmenen kielen helkkyessä. Herra, sinä ilahdutat minua teoillasi, minä riemuitsen sinun kättesi töistä. Kuinka suuret ovatkaan sinun tekosi, Herra, kuinka syvät sinun ajatuksesi! (Raamattu, Ps. 92: 2–6.)

Viimeiseksi puhuimme tärkeimmästä asiasta perheessä ja arkusta nostettiin sydän, jota lapset saivat tunnustella. Sydän kuvasi rakkautta. Rakkaus yhdistää meidät toisiimme, se on ajan antamista, yhdessä oloa ja huolenpitoa. Jumala on kaiken rakkauden lähde, eikä Hänen rakkautensa lopu koskaan. Rakkauden osoittaminen Jumalalle, itselleen ja toisille on kaikkein tärkeintä. Rakkaus on sitä, että kohtelee toisia niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan.

Kun Jeesukselta kysyttiin, mikä on tärkein käsky, jota ihmisen tulee noudattaa, Jeesus vastasi:

Tärkein on tämä: 'Kuule, Israel: Herra, meidän Jumalamme, on ainoa Herra. Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi ja koko voimallasi.' Toinen on tämä: 'Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.' Näitä suurempaa käskyä ei ole. (Raamattu, Mark. 12:29–31).

Lopuksi rukoiltiin yhdessä: *Rakas Taivaan Isä, kiitos, että olemme saaneet tulla tälle leirille. Kiitos jokaisesta meistä ja kiitos perheestä. Opetä meitä leirinkin aikana ja myös kotona antamaan anteeksi, olemaan kiitollisia ja rakastamaan toisiamme. Varjele ja siunaa tämä leiri. Jeesuksen nimessä amen.*

Hartaus kesti noin viisitoista minuuttia ja se tuntui olevan sopiva aika. Oli positii-visesti yllättävää, että lapset jaksoivat keskittyä hartauden ajan ja kuinka pienet tavarat pitivät heidän huomionsa asiassa. Myös vanhemmat tuntuivat kuuntelevan. Olimme pyrkineet tekemään hartaudesta sellaisen, että sillä olisi sanoma niin lapsille kuin aikuisille. Teksti pyrittiin pitämään ymmärrettävänä ja yksinkertaisena, vaikka hartauden sanoma olikin syvällinen. Meistä tuntui, että kuvat ja tavarat auttoivat osaltaan lapsia ymmärtämään puheen sanoman. Ne kiinnostivat, koska olivat erilaisia materiaaleja. Lapset myös osallistuivat hartauteen vastailemalla kysymyksiin. Kynttilän sytyttäminen ja alkulaulu toivat osaltaan tuttua hartauden tuntua ja auttoivat keskittämään huomion hartauteen. Tunnelma oli rauhallinen koko hartauden ajan. Pohdimme, johtuiko rauhallinen hartaus osaksi leirin alkua jännityksestä ja ujoudesta, joka johtui vieraasta tilanteesta ja ihmisistä. Mietityttämään jäi, mahtaisiko aarrearkku kiinnostaa vielä muina päivinä kappelihetkissä.

Hartauden jälkeen askarreltiin ovikyltit ja nimipyykkipojat lastenohjaajien ohjaamana sekä käytiin läpi leirin säännöt leirin vetäjän johdolla. Ohjelmassa oli myös muutama ohjattu leikki sekä kahvitauko. Tämän jälkeen siirryimme ulos tekemään perhepuuta.

5.2 Perhepuun piirtäminen

Toinen vetämämme ohjelma osuus ensimmäisenä leiripäivänä oli perhepuun piirtäminen asfalttiin liiduilla. Korostimme sitä, että tarkoituksena oli piirtää sellainen perhepuu, joka ilmentää perheen omaa yhteistä kokemusta perheestä. Perhepuuhun sai piirtää mukaan esimerkiksi sukulaisia ja lemmikkejä. Perhepuun ei tarvinnut olla sukupuu.

Leiriläiset kuuntelivat ohjeet ja innostuivat mukaan toimintaan. Tuloksena syntyi hyvin erilaisia ja näköisiä perhepuita ja tekeminen herätti ajatuksia. Puut olivat värikkäitä, koska piirtämiseen oli varattu erivärisiä liituja. Joissain perhepuissa oli mukaan otettu vain oma ydinperhe ja toisissa mukana oli sukulaisia, ystäviä ja lemmikkejä. Pienet lapset osallistuivat tekemiseen lähinnä piirtelemällä ja värittämällä liiduilla. Isommat lapset pohtivat vanhempien kanssa, keitä puuhun otetaan mukaan. Olimme varautuneet siihen, että perhepuun tekeminen saattaa nostaa pintaan myös vaikeita tunteita. Mukana leirillä oli pari eroperhettä, mutta heillekään työskentely ei näyttänyt olevan vaikeaa. Perhepuut tehtiin enemmän lasten näkökulmasta. Perhepuun teko oli sen verran vapaamuotoista, että sen toteuttaminen oli mahdollista monella tapaa. Kaiken kaikkiaan tekeminen tuntui olevan mieleistä ja eriväriset liidut kiinnostivat pieniäkin. Perhepuiden lisäksi asfalttiin piirrettiin muitakin kuvia.

Perhepuiden piirtämisen jälkeen oli päivällinen sekä sen jälkeen alkava iltaohjelma. Iltaohjelmassa perheet ja vetäjät esittelivät itsensä kotoa tuodun aarteen kautta. Aarre sai olla mikä tahansa esine tai asia, joka kuvasi perheen yhteistä aarretta, esimerkiksi lapsia, muistoja tai perheen yhteistä aikaa. Leirin vetäjät ohjasivat esittelykierron. Leiriavustajat pitivät illalla vielä muuta leikkimielistä ohjelmaa. Päivän päätteeksi toinen leirin vetäjästä piti iltahartauden Raamatun tuhlaajapoika kertomuksesta.

Illalla pohdittaessa päivää meillä oli tyytyväinen olo. Ensimmäisen leiripäivän tarkoitus oli saada leiriläiset perheaiheen äärelle ja vahvistaa perheen vuorovai- kusta ja yhteenkuuluvuutta. Perhepuun kautta myös ne perheenjäsenet, jotka eivät olleet leirillä, tulivat ikään kuin mukaan leirille. Myös päivän muu ohjelma

tuki perheen yhteistä identiteettiä. Tämä olikin tärkeää, koska kyseessä oli perheleiri. Päivä tuntui olevan hyvä aloitus leirille. Tutustuimme perheisiin ja saimme hahmotettua kokonaistilannetta. Meistä tuntui, että leirin vetäjät, avustajat, lastenohjaajat ja me muodostimme toimivan tiimin. Iltapalaverissa myös muilla leirin työntekijöillä oli ollut samanlainen tunne.

5.3 Minä olen aarre

Tiistapäivän aiheena oli minä. Aamulla oli leirin vetäjän suunnittelema rastirata, jossa vastattiin minä-aiheeseen liittyviin kysymyksiin. Kysymykset olivat yksinkertaisia, esimerkiksi mikä on lempivärisi tai mistä eläimestä pidät. Rastiradan jälkeen pidimme ensimmäisen kappelihetken.

Kappelihetki alkoi laululla Jumalan kämmenellä ja yksi isommista lapsista sai sytyttää kynttilän. Arkusta nostettiin kuva lapsista Jumalan kämmenellä. Tähän aiheeseen liittyen luimme Psalmista 139:

Sinä olet luonut minut sisintäni myöten, äitini kohdussa olet minut punonut. Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä. Ihmeellisiä ovat sinun tekosi, minä tiedän sen. Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä, muotoni kuin syvällä maan alla, mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa. Sinun silmäsi näkivät minut jo idullani, sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu. Ennen kuin olin elänyt päivääkään, olivat kaikki päiväni jo luodut. Kuinka ylivertaisia ovatkaan sinun suunnitelmasi, Jumala, kuinka valtava onkaan niiden määrä! Jos yritän niitä laskea, niitä on enemmän kuin on hiekanjyviä. Minä lopetan, mutta tiedän: sinä olet kanssani. (Raamattu, Ps. 139:13–18.)

Puhuimme siitä, että jokainen on ainutlaatuinen, tärkeä ja arvokas juuri sellaisena kuin on. Jumala on luonut meistä jokaisen ja tuntee meidät kokonaan. On kiva, että meitä on täällä leirilläkin erilaisia ihmisiä.

Arkun sisältä nostettiin pienempi arkku, jonka sisältä löytyi monta keltaista pahvista kultarahaa. Ohjeistimme kultarahan askartelun. Jokaiselle jaettiin oma kultaraha, johon kirjoitettiin psalmin numero 139:13–18 sekä oma nimi. Toiselle

puolelle sai piirtää ja koristella kultarahaa haluamallaan tavalla. Kirjoittamista varten oli kultatusseja. Taustalla leirin vetäjä soitti pianolla laulua, joka laulettiin lopuksi. Valmiit kultarahat tuotiin takaisin arkkuun. Tämä kuvasi sitä, miten jokainen on Jumalan aarre. Leirin viimeisenä iltana jaoimme kultarahat takaisin leiriläisille.

Kun kaikki olivat tuoneet kultarahat pienempään arkkuun, se laitettiin takaisin isomman arkun sisälle. Sen jälkeen laulettiin aarre-laulu ja rukoilimme lyhyen rukouksen: *Kiitos rakas Taivaan Isä, että olet luonut meidät ja että me olemme Sinun aarteitasi. Amen.* Lopuksi lausuimme vielä Herran siunauksen:

Herra siunatkoon meitä ja varjelkoon meitä. Herra kirkastakoon kasvonsa meille ja olkoon meille armollinen. Herra kääntäköön kasvonsa meidän puoleemme ja antakoon meille rauhan. Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Amen. (Katekismus 1999, 107.)

Halusimme tällä toiminnallisella osuudella vahvistaa hartauden sanomaa. Kultaraha kuvasi sitä, että jokainen on arvokas ja Jumalalle aarre. Psalmi 139 kertoo siitä, että jokainen on ihme ja oman nimen kirjoittaminen tuo psalmin sanoman henkilökohtaiseksi. Alkulaulu Jumalan kämmenellä leikkeineen oli tuttu ja se meni hyvin. Lyhyen alkupuheen ajan lapset maltoivat olla paikoillaan melko hyvin ja arkusta löytyvät aarteet olivat kiinnostavia. Kuunteleminen ja keskittyminen sujuivat aluksi hyvin. Teimme kuitenkin mielestämme virheen siinä, että aloimme jakaa materiaalia ja ohjeistaa samaan aikaan. Ohjeet eivät menneet siinä vaiheessa enää perille ja jouduimme ohjeistamaan useampaan kertaan. Pienet lapset liikkuivat rauhottomasti kappelissa ja vanhemmat joutuivat komentamaan lapsia. Tila oli akustisesti sellainen, että äänemme ei melun läpi meidän kantanut enää kantaa. Lisäksi tila lämpeni auringon paistaessa suurista ikkunoista, mutta ovea ei voinut pitää auki, sillä pienet lapset olisivat karanneet ulos. Koska kappeli oli meille ja leiriläisille vieras, olisikin aluksi kannattanut tutkia kappelia lasten kanssa ja tutustua uuteen tilaan. Tilanteen levottomuus vaikeutti meidän työskentelyämme. Loppulaulu oli lapsille vieras ja siksi sekään ei rauhoittanut tilannetta.

Opimme kuitenkin, että pienten lasten kanssa syntyy liikettä ja melua. Hartaustilan kannattaa olla sellainen, jossa pienten lasten kanssa oleminen on toimivaa. Kappeli oli melko pieni ryhmällemme ja siellä oli lapsia liikkumaan innostavia asioita. Tuolit olivat keikkuvia ja alttarin takana olevat isot ikkunat ja korokkeet olivat lapsista kiinnostavia kiipeilypaikkoja. Totesimme, että tuttuja lauluja kannattaa laulaa enemmän kuin uusia. Pienetkin lapset pääsevät tuttuihin lauluihin mukaan ja jaksavat laulaa niitä toistuvasti. Uusien laulujen opettelu vaatii monta toistoa lapsilta, jotka eivät osaa vielä lukea. Tämän kappelihetken jälkeen päätimme muuttaa suunnitelmiamme muiden kappelihetkien suhteen. Tila ei soveltunut toiminnalliseen työskentelyyn niin hyvin kuin olimme suunnitelleet. Kaikesta huolimatta uskomme, että kappelihetken sanoma ymmärrettiin ja se johdatti hyvin päivän aiheeseen.

Kappelihetken jälkeen oli lounas ja päivälepo. Iltapäivällä oli kivien maalausta lastenohjaajien johdolla sekä kahvitauko. Tämän jälkeen alkoi meidän suunnittelema aikuisten keskustelutilaisuus ja samaan aikaan lapsilla oli omaa ohjelmaa lastenohjaajien ja leiriavustajien kanssa.

5.4 Aikuisten keskustelutilaisuus

Pidimme vanhemmille keskustelutilaisuuden, jonka aiheena olivat itsetuntemus ja vanhemmuuden roolit. Mukana oli myös toinen leirin vetäjästä. Johdattelimme tilaisuuden aiheeseen lukemalla psalmista 26:

Tutki minut Herra, koettele minua, tutki sydämeni ja ajatukseni
(Raamattu, Ps. 26:2).

Ensimmäisen tunnin aikuisten keskustelutilaisuudesta käytimme itsetuntemuksen tarkasteluun, jossa käytimme apuna enneagrammia. Enneagrammi on luonneanalyysi menetelmä. Selitimme aluksi enneagrammin tarkoituksen. Kerroimme, että enneagrammi teorian mukaan on olemassa yhdeksän luonnetyyppiä, joihin ihmiset jakaantuvat. Kaikissa luonnetyypeissä on vahvuuksia ja heikkouksia ja ne ovat yhtä hyviä. Jos on hankalaa tunnistaa omaa luonnetta vain yhdestä luonnetyyppistä, voi katsoa mikä tai mitkä luonnetyyppit eniten muistutta-

vat itseä. Tämän jälkeen kerroimme mitä hyötyä itsetuntemuksesta on. Ensinnäkin omista rajoistaan ja heikkouksistaan selvillä oleva ihminen ei kuluta itseään samalla tavalla kuin se, joka ei tunne itseään. Toiseksi itsensä tunteminen on tärkeää, koska ihmiset ovat erilaisia. Näin itsensä tunteminen helpottaa elämää muiden kanssa. (Valtonen & Valtonen 1996, 12–13.)

Olimme tehneet kahden enneagrammia käsittelevien kirjojen pohjalta tiivistetyt luonnekuvaukset enneagrammin yhdeksästä luonnetypistä. Jokainen sai itselleen tekemämme tiivistelmän. Tämän jälkeen käytettiin noin kymmenen minuuttia hiljaiseen pohdintaan, mistä luonnetypistä itsensä tunnistaisi. Aiheeseen liittyviä kysymyksiä käytiin läpi järjestyksessä vuorotellen. Kysymyksiä olivat, mistä tunnistit itsesi, mitä vahvuuksia ja heikkouksia tunnistat itsestäsi, miten luonteesi näkyy arkisissa tilanteissa, tunnistatko sokean pisteesi, mitä mahdollisuuksia olisi kiinnittää huomiota tähän asiaan, onko vaikeaa tunnistaa ja tunnustaa oma heikko kohta ja minkä luonteisia ihmisiä perheessä on?

Keskustelu oli vilkasta. Aluksi vastauksia tuli järjestyksessä, mutta loppua kohden keskustelu oli vapaampaa ja uskaltauduttiin puhumaan myös vaikeammista asioista. Olimme erityisen iloisia, että vanhemmat todella pohtivat itsetuntemustaan ja jokainen osallistui keskusteluun. Tunsimme, että ohjaus aiheeseen onnistui. Annoimme esimerkkejä ja kysymyksiä, mutta keskustelu sai edetä vapaasti. Vanhemmat myös tekivät omia muistiinpanoja tiivistelmään ja ottivat materiaalin talteen. Keskustelu oli niin vilkasta, että jouduimme keskeyttämään sen ja siirtymään seuraavaan aiheeseen, jotta tilaisuuteen varattu aika riittäisi.

Toisen tunnin aikana käytiin läpi vanhemmuuden rooleja. Jaoimme jokaiselle kopion Vanhemmuuden roolikartasta, jonka avulla herättelimme keskustelua vanhemmuudesta. Kerroimme, että Vanhemmuuden roolikartta on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän kehittämä yleinen työväline vanhemmuuden käsittelyyn. Vanhemmuuden roolikartassa on jaoteltu vanhemmuuden viisi keskeisintä osa-aluetta. (Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä.)

Annoimme noin kymmenen minuuttia aikaa tutustua roolikarttaan, jonka jälkeen esitimme kysymyksiä keskustelun herättämiseksi. Kysymyksiä olivat, mitkä roo-

lit ovat sinulle tärkeimmät nyt tällä hetkellä, mikä tuntuu helpoimmalta roolilta, mikä taas vaikeimmalta, miten roolit muuttuvat lapsen kasvaessa ja ovatko roolit jakautuneet isän ja äidin kesken? Keskustelu oli vapaata ja vilkasta. Vanhemmat jakoivat kokemuksiaan ja arkisia tilanteita vanhemmuudesta ja lasten kasvatuksesta.

Lopuksi luimme Raamatusta kaksi kohtaa, jotka antavat kristillisen näkökulman ihmisen luonteeseen ja Jumalan mahdollisuuksiin.

Huomaan siis, että minua hallitsee tällainen laki: haluan tehdä hyvää, mutta en pääse irti pahasta. Sisimmässäni minä iloiten hyväksyn Jumalan lain, mutta siinä, mitä teen, näen toteutuvan toisen lain, joka sotii sisimpäni lakia vastaan. Näin olen ruumiissani vaikuttavan synnin lain vanki. Minä kurja ihminen! Kuka pelastaa minut tästä kuoleman ruumiista? Kiitos Jumalalle Herramme Jeesuksen Kristuksen tähden! Niin minun sisimpäni noudattaa Jumalan lakia, mutta turmeltunut luontoni synnin lakia. (Raamattu, Room. 7:21–25.)

Teidät on kutsuttu vapauteen, veljet. Mutta älkää tämän vapauden varjolla päästäkö itsekästä luontoanne valloilleen, vaan rakastakaa ja palvelkaa toisianne. Lain kaikki käskyt on pidetty, kun tätä yhtä noudatetaan: "Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi." (Raamattu, Gal. 5:13–14.)

Nämä Raamatun paikat kertovat siitä, että vaikka meillä on usein hyvä aikomus ja pyrkimys hyvään, niin emme aina kuitenkaan onnistu. Emme pysty olemaan niin hyviä kuin haluaisimme. Siitä voi tulla syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteita. Raamatun ihmiskuva antaa todellisen kuvan ihmisestä, mutta ohjaa kohti Jumalan armoa.

Keskustelutilaisuuden jälkeen oli päivällinen ja vapaa-aikaa. Illalla saunottiin ja paistettiin lettuja. Päivän lopuksi kuunneltiin lastenohjaajan pitämä iltahartaus aiheesta, minä olen aarre. Tiistai-illalla huomasimme jo leirielämän kuormittavuuden. Leirillä ollaan jatkuvasti sosiaalisessa kanssakäymisessä ja on annettava jatkuvasti täysi huomio ja keskittyminen leiriläisille. Suunnitelmien muuttamisen vuoksi kaipasimme aikaa uudelleen suunnitteluun. Aikaa ei kuitenkaan tiiviin ohjelman vuoksi juurikaan ollut. Halusimme myös olla mukana kaikessa ohjelmassa ja tutustua leiriläisiin. Pyrimme tietoisesti huomioimaan jokaista

perhettä ja tutustumaan heihin. Menimme esimerkiksi ruokailutilanteessa eri perheiden pöytiin syömään ja seurustelemaan. Olimme tyytyväisiä leirin ilmapiiriin, samoin kuin muut työntekijät.

5.5 Aarteena Jumalan yhteydessä eläminen

Keskiviikon aihe oli jumalayhteys. Aamupalan jälkeen pelattiin pelejä ja leikkejä ulkona sekä puhallettiin saippuakuplia. Tämän jälkeen oli kappelihetken aika. Muutimme keskiviikon kappelihetken rakennetta niin, että ensin oli rauhallinen hartausosuus ja vasta sen jälkeen hartautta tukeva toiminnallinen osuus. Hartaus alkoi virrellä Jumala loi. Tämän jälkeen yksi lapsista sytytti kynttilän ja aarreakusta nostettiin päivän ensimmäinen aarre, joka oli Raamattu. Arkusta tuli lasten kuvitettu Raamattu ja tavallinen Raamattu. Ne kiersivät lasten käsissä ja puhuimme siitä, miten Raamatusta saamme johdatusta, lohdutusta ja toivoa elämään. Raamatusta saamme tietää, mitä Jumala meistä ajattelee, minkä arvoisia olemme sekä mikä elämässä on tärkeää.

Seuraavaksi arkusta nostettiin rukoileva enkeli. Enkeli kuvasti päivän toista aarretta, rukousta. Kerroimme, että rukous on puhumista ja kuuntelemista. Voit jutella Jumalalle niin kuin ystävälle tai vanhemmille. Jumalalle voi puhua aivan kaikesta, isoista ja pienistä asioista. Rukous on myös kuuntelemista, sillä Jumala voi rukouksessa puhua ihmisen sydämelle. Monet rukoilevat iltarukouksen, mikä on hyvä tapa päättää päivä ja tuoda Jumalalle päivän aikana eteen tulleet asiat. Rukous antaa rauhan ja turvallisen tunteen, sillä saamme luottaa, että Jumala kuulee meitä. Hartauden loppuun lauloimme laulun Rukous on silta ja yksi leiriläisistä sammutti kynttilän.

Tämän jälkeen alkoi kappelihetken toiminnallinen osuus, rukouskäden teko. Ohjeistimme perheitä piirtämään jokaiselta käden kuva perheen yhteiseen paperiin. Kätet sai piirtää sisäkkäin, vierekkäin tai miten halusi ne paperille sommitella. Sormiin kirjoitettiin rukousaiheita. Ne saivat olla yhteisiä tai henkilökohtaisia. Lopuksi paperi rullattiin ja solmittiin kiinni narulla. Paperi otettiin kotiin muistoksi yhteisiä iltarukoushetkiä varten.

Mielestämme kappelihetki meni paremmin kuin tiistaina. Kappelihetken jakaminen selkeästi hartaus- ja toiminnalliseen osuuteen rauhoitti ja selkiytti tilannetta. Lapset olivat edelleen kiinnostuneita aarrearkusta ja tavaroista. Hartaushetki oli rauhallinen ja sekä lapset että aikuiset pystyivät keskittymään. Tämä toi hartauksen pyhän tuntua. Laulut olivat tuttuja ja niitä laulettiin innokkaasti.

Olimme suunnitelleet, että annamme ohjeistuksen rukouskäden tekoon ennen materiaalien jakoa. Olimme huomanneet, että ohjeet eivät mene perille, jos samaan aikaan tapahtuu jotain muuta. Olimme pyytäneet leiriavustajia auttamaan materiaalin jakamisessa. Emme olleet ohjeistaneet heitä riittävän selkeästi siitä, että jakavat paperit, kynät ja nauhat vasta ohjeiden jälkeen. Kun ohjeistimme rukouskäden tekoa, alkoi materiaalin jako samaan aikaan. Tästä johtuen ohjeet eivät menneet niin selkeästi perille, kuin olimme tarkoittaneet. Vaikka askartelu sujui hyvin, jäi rukouskäden merkitys ehkä vähän epäselväksi leiriläisille.

Kappelihetken jälkeen oli lounas ja päivälepo. Tämän jälkeen oli aikaa leikkiä ja uida. Oli myös mahdollisuus lakata aiemmin maalatut kivet. Kahvin jälkeen aikuisilla oli taas oma ohjelmansa, tällä kertaa leirin vetäjien kanssa, ja meillä lasten leikkihetken pitäminen.

5.6 Lasten leikkihetki

Kun aikuiset menivät leirin vetäjien pitämään keskusteluhetken ruokailusalin alakerran takkahuoneeseen, kokosimme lapset majoitusrakennuksen saliin. Mukana lastenhetkessä olivat meidän lisäksi lastenohjaajat ja leiriavustajat. Aloitimme leikkihetken aistirastireitillä. Rastireitillä oli viisi pistettä, jotka olivat näkö-, kuulo-, tunto-, maku- ja hajuaisti. Jokaisella rastilla oli joko toinen meistä tai joku leiriavustajista. Rastit oli sijoitettu majoitusrakennuksen käytävälle. Lastenohjaajat olivat salissa niiden lasten kanssa, jotka eivät olleet rastiradalla. He myös lähettivät lapsia reitille sitä mukaa, kun ensimmäinen rasti vapautui.

Näkörastilla oli paperi, jossa oli yhdeksän pientä kuvaa. Tehtävänä oli katsoa kuvia ja koettaa tunnistaa, mitä niissä oli. Kuulorastilla oli kolme koteloa. Yhden sisällä oli riisiä, toisessa jauhoja ja kolmannessa vettä. Lapsi sai ottaa koteloita käteen ja helistellä niitä kuulostellakseen niiden erilaisia ääniä. Tehtävänä oli arvata, mitä koteloissa oli sisällä. Hajurastilla oli kolme lasipurkkia. Ensimmäisessä oli kahvia, toisessa kanelia ja kolmannessa hajuveden tuoksuinen paperi. Silmät suljettuina lapset saivat haistella purkkeja ja arvata, mitä ne sisälsivät. Makurastilla oli kolmea eri maisteltavaa ainetta, jotka olivat sokeri, suola ja kaa- kao. Silmät sidottuina lapsi koetti arvata, mitä maistoi. Tuntorastilla tunnusteltiin silmät sidottuina kolmea eri materiaalia, kiveä, lehteä ja palloa, ja koetettiin ar- vata, mitä ne olivat. Jokaisella lapsella oli tekemämme diplomi rataa kiertäessä mukana. Diplomiin sai tarran jokaiselta rastilta.

Kun kaikki lapset olivat kiertäneet rastiradan, pidimme tietokilpailun. Tietokilpai- lua varten lapset jaettiin kolmeen ryhmään. Joka ryhmään meni myös aikuinen. Kysymyksiä oli seitsemän ja jokaiseen kysymykseen piti yrittää keksiä viisi ky- seistä asiaa, esimerkiksi väreistä piti keksiä viisi eri väriä tai hedelmistä viisi he- delmää. Tietokilpailun jälkeen osuutemme päättyi ja lastenohjaajat lukivat lapsil- le sadun, jonka jälkeen lasten kanssa menttiin ulos hiekkalaatikolle odottamaan vanhempien tuloa.

Olimme suunnitelleet lastenhetken ennen kuin tiesimme, kuinka monta ja minkä ikäisiä lapsia leirille tulee. Ohjelma oli pyritty suunnittelemaan sopivaksi laajalle ikäryhmälle. Mielestämme aistirastirata oli sopiva myös pienille 1–2-vuotiaille, sillä siinä oli heille mielenkiintoisia asioita ja he pystyivät omalla tasollaan osal- listumaan ja tekemään. Tämä olikin tavoitteena pienempiä varten. Tavoitteena ei ollut saada oikeita vastauksia, vaan että lapsi käyttää jokaista aistiaan ja pääsee osallistumaan. Rastiradalla kiertäessä lapsi sai myös yksilöllistä huo- miota meiltä ja avustajilta. Olimme positiivisesti yllättyneitä siitä, miten yksivuo- tiaatkin keskittyivät jokaiseen rastiin. Vaikka pienet lapset eivät osanneet puhua, heidän eleistään ja ilmeistään huomasi innostuksen. Oli myös yllätys, että isommat lapset lähtivät vapaaehtoisesti kiertämään rataa yhdessä pikkusisarus- ten kanssa ja avustivat heitä.

Olimme suunnitelleet tietokilpailuun kymmenen kysymystä. Tietokilpailun aikana päätimme kuitenkin kysyä seitsemän kysymystä, sillä lasten keskittyminen alkoi vähentyä. Isommat lapset olivat tietokilpailussa hyvin mukana ja keksivät vastauksia. Pienille lapsille tietokilpailu oli liian vaikea ja he leikkivätkin sen ajan.

Eriytetyn ohjelman jälkeen oli päivällinen. Iltaohjelmassa oli sketsejä, leikkejä sekä yhteislauluja. Lopuksi oli lastenohjaajan hartaus Hyvästä Paimenesta. Leirillä tuntui yleisesti olevan vapautunut ja rento tunnelma. Vanhempien kanssa tuli keskustelua ja vanhemmat alkoivat keskustella myös enemmän keskenään. Saimme kiitosta tiistain aikuisten keskustelutilaisuudesta ja eräs äiti kertoi lastensa muistavan vielä maanantain alkuhartauksesta asioita.

5.7 Leirillä löydetyt aarteet

Torstiaamulla lähdettiin aarteen etsintä retkelle metsään. Metsässä käveltiin ja tarkkailtiin sieltä löytyviä aarteita. Puolesta välissä matkaa löytyi mehukanisteri ja pidettiin mehutauko. Matka jatkui laavulle, jossa jokainen perhe sai aarteen, lasten Raamatun ja saippuakuplapullon. Luonnosta ihmeteltiin lasten kanssa hyttysiä, muurahaisia ja muita metsän asioita. Luontoretken jälkeen oli leirin viimeinen kappelihetki.

Kappelihetki aloitettiin laululla Rukous on silta, jonka jälkeen yksi lapsista sytytti kynttilän. Kysyimme lapsilta, mitä aarteita leirin aikana on arkusta tullut. Sitä mukaa, kun lapset sanoivat niitä, nostimme tavaroita arkusta. Jokaisen esineen kohdalla kerrattiin, mistä se kertoi. Tavarat laitettiin alttarin eteen tuolille katseltaviksi. Kysyimme vielä, mitä lapset olivat huomanneet ennen hartautta olleella metsäretkellä. Tämän jälkeen luimme lasten hartauskirjasta lyhyen kertomuksen Jumala kuiskaa minulle. (Kohr i.a., 72–79.) Kertomuksen jälkeen lauloimme lastenvirren Kuule Isä Taivaan ja rukoilimme Isä meidän rukouksen. Lopuksi yksi lapsista puhalsi kynttilän sammuksiin.

Torstain kappelihetki meni mielestämme hyvin. Hetki oli rauhallinen ja onnistuimme kokoamaan leirin hartauksien aiheet. Lapset muistivat arkusta tulleet

aarteet hyvin ja esineet olivat vieläkin kiinnostavia. Tässä vaiheessa leiriä lapsista ja vanhemmista huomasin, että he olivat väsyneitä. Silti hartauteen keskityttiin. Opimme, että hartauksissa ei aina tarvita toimintaa ja jotain uutta ja erilaista. Tuttujen laulujen laulaminen ja toistuva rakenne hartauksissa auttaa pieniä lapsia osallistumaan ja keskittymään. Lapsista lähtee aina jonkin verran ääntä, mutta se ei ollut häiritsevää.

Kappelihetken jälkeen oli enää vain tavaroiden pakkaus ja ruokailu, jonka jälkeen lähdettiin kotiin. Torstaina kaikki, niin leiriläiset kuin työntekijätkin, olivat jo lähtötunnelmissa. Perheet tuntuivat olevan tyytyväisiä ja saimme hyvää palautetta. Myös kaikki työntekijät olivat tyytyväisiä, samoin kuin me. Kokonaisuudessaan meille jäi onnistunut ja tyytyväinen olo, vaikka jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme joissain asioissa. Jälkeenpäin huomasimme, että joitain asioita olisi myös voinut tehdä toisin. Saimme myös paljon ideoita ja opimme leiriohjelman suunnittelusta ja pitämisestä paljon.

6 ARVIOINTIA JA POHDINTAA

Saimme palautetta kaikilta perheiltä leirin loppuun täytetyllä palautelomakkeella (LIITE 3). Vanhemmat kirjoittivat palautteen nimettömästi. Maanantain alkuhartautta kuvailtiin palautelomakkeissa hyväksi ja selkeäksi. Hartaus oli palautteen mukaan havainnollistava aarrearkun ja tavaroiden kanssa ja jäi lasten mieleen. Hartaus sopi lapsille ja heidät otettiin huomioon, mutta aihe oli myös aikuisen näkökulmasta puhutteleva. Yhdessä palautteessa oli huomautus, että puhe olisi saanut olla kuuluvampaa.

Todella hienosti osasivat kuvastaa kiven ja höyhenen merkityksen ja niin paikkaansa pitävä.

Oli mielestäni oikein hyvä ja selkeä.

Kappelihetkistä palautelomakkeissa keuhuttiin kappelia paikkana ja kappelihetkien kokonaisuuksia hyväksi ja mielenkiintoisiksi. Lapset otettiin huomioon ja kappelihetkien pituudet olivat sopivat, tosin yhdessä palautteessa kappelihetkien kerrottiin olleen vähän liian pitkiä. Kappelihetkien ajankohdat olivat yhden palautteen mukaan hankalia pienille lapsille, jotka olisivat tarvinneet jo lounasta. Laulaminen oli muutamassa palautteessa mainittu parhaaksi osaksi hartauksia ja sitä olisi toivottu olleen enemmän.

Myös näissä oli otettu todella hyvin huomioon lapset ja heidän jaksamisensa. Kivoja olivat. Sopiva pituus.

Kokonaisuus (sisältö) hyvä! Itse kaipasin ehkä vähän enemmän musiikkia. Lapset (joita oli paljon mukana) otettu hyvin huomioon!

Tiistain aikuisten keskustelutilaisuudesta saatu palaute oli palautelomakkeissa kokonaan positiivista. Palautteen mukaan tilaisuuden aihetta pidettiin mielenkiintoisena, virkistävänä, selkeänä ja valaisevana. Aiheisiin johdateltiin hyvin ja meidän koettiin laittavan ”itsemme likoon”. Materiaali oli selkeää. Mielenkiintoisia aiheita nousi runsaasti ja keskustelua oli paljon. Tilaisuus kuvailtiin onnistuneeksi.

Virkistävä kokemus, antoi ajateltavaa ja uusia näkemyksiä muiden perheiden tavasta toimia eri tilanteissa.

Oli kiinnostavin ohjelmallinen osuus. Juuri tämän tyyppisiä pitäisi mielestäni perheleirien keskustelujen olla. Puhua arjesta lasten kanssa. Kristillisyys tulee kyllä hartauksissa yms.

Lisäksi saimme mukanaolostamme ja toiminnastamme leirillä positiivista palautetta.

Molemmat aktiivisia, huomaavaisia kaikessa mukana olevia. Aikuisten ja lasten kanssa toimiminen aitoa ja läsnä olevaa.

Rauhallinen & ammatillinen & aktiivinen työote. Eli mukana olo pelkkää plussaa!

Lastenohjaajien ja leiriavustajien antamassa palautteessa maanantain alkuhartaudessa pidettiin positiivisena asioita konkretisoivia esineitä sekä sitä, että hartauden kautta päästiin heti kiinni leirin aarre-teemaan. Aiheen käsittely oli ollut hienovarainen ja otti huomioon erilaiset perheet. Kappelihetkissä pidettiin aarrearkusta, josta löytyi aina uusia asioita lapsille. Askartelut innostivat lapsia, eikä hartaus ollut lapsille liian raskas. Kappelihetkiä jaksoi kuunnella, niissä oli hyvä sanoma ja ne olivat suunnattu kaikenikäisille. Palautteessa kappelia pidettiin tilan puolesta lapsille levottomuutta aiheuttavana. Toiminta oli parempi hartauden loppuksi kuin välissä.

Lastenohjaajat olivat mukana lasten leikkihetkessä ja he arvioivat toimintaamme. Saimme heiltä suullista palautetta jälkeensä. He sanoivat kokonaisuuden olleen kiva, mutta ohjelma oli suunnattu isommille lapsille. He antoivat myös palautetta aloituksesta ja ohjeistuksesta. Emme esimerkiksi selittäneet lapsille, mikä on aisti. Tämä oli hyvä huomio, jota emme itse huomanneet. Tilanteen ja ryhmän hallinta olisi myös voinut olla parempi lastenohjaajien palautteen mukaan. Lastenohjaajat sanoivat myös, että rastiradalla olisi voinut olla pienille oman tasoisia juttuja. Tietokilpailussa heidän mielestään kolme asiaa viiden sijasta olisi riittänyt. Muuten tietokilpailu ja aistirastirata olivat heidän mielestään hyvät.

Leirin vetäjät antoivat kirjallisen arvioinnin osallistumisestamme ja toiminnastamme leirillä. Positiivisiksi asioiksi kuvailtiin leirin idean sekä tiimityön ja pariityön merkityksen ymmärtämistä sekä osallistumista koko leirille. Palautteen mukaan ymmärsimme oman roolimme ja osamme leirillä. Suunnittelu oli ollut huolellista ja monipuolista. Suunniteltu ohjelma oli suunnattu sopivaksi eri-ikäisille lapsille ja aikuisille sekä siinä otettiin huomioon erilaiset perhetilanteet. Tarvittaessa osasimme kysyä neuvoa muilta työntekijöiltä ja suoritimme osuutemme asiantuntevasti. Olimme myös valmiita muuttamaan suunnitelmia tilanteen niin vaatiessa.

Arvioinnin mukaan osoitimme ammattitaitomme kohtaamalla leiriläisiä ammatillisesti ja samalla kuin lähimmäisen. Aikuisten keskustelutilaisuus ohjattiin asiantuntevasti ja sen aihe oli hyvin sisäistetty. Ryhmässä osattiin ottaa hiljaisem-

matkin huomioon. Vielä opittavaa ja kehittävää oli arvioinnin mukaan tilanteiden rauhoittaminen ja äänen käyttö sekä lasten kanssa tilanteiden elävöittäminen ilmein ja äänensävyin. Arvioinnissa todettiin tyytyväisyys leirin toteutumisesta valitun teeman mukaisesti. Leirin vetäjät olivat tyytyväisiä myös saadessaan ideoita suunnittelemastamme ohjelmasta.

Arviomme mukaan leiri kokonaisuutena oli onnistunut. Ohjelma sopi hyvin yhteen leirin muun ohjelman kanssa. Hartaus ja kappelihetket pohjustivat päivän aiheeseen ja muuhun ohjelmaan. Tämä onnistui, koska olimme jo aikaisessa vaiheessa sopineet yhdessä leirin vetäjien kanssa teemat ja vastualueet. Jokainen leirin työntekijä oli kannustava ja yhteistyöhaluinen, joten leiriohjelman toteuttaminen oli mielekästä. Saimme kokemusta leirin suunnittelusta ja toteuttamisesta tiimin kanssa. Tämä on tulevaisuuden työtehtävien kannalta arvokas kokemus. Perheiden kanssa työskentely oli ammatillisesti haastavaa, mutta myös kehittävää. Saimme kokemusta työskentelystä erilaisten perheiden kanssa ja siitä miten perheleirillä heitä voi tukea ja kannustaa. Leirillä opimme ohjaamaan eri-ikäisiä lapsia pienistä lapsista esimurrosikäisiin. Lasten kanssa toimiessa piti ottaa huomioon eri kehitystasot ja tarjota jokaiseen ikävaiheeseen sopivaa ja mielekästä ohjelmaa. Tavoitteena oli voimavarojen vahvistaminen ja meistä leiri kokonaisuutena sekä osuutemme siitä toteutui tämän tavoitteen mukaisesti. Voimavarakeskeisyys sopii kaikkeen hengelliseen ja seurakunnalliseen työhön. Voimavara- ja ratkaisukeskeisyyttä voi hyödyntää myös muiden seurakunnan leirien suunnittelussa, kuten vanhus- tai invalidileirien.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoinen ja haastava prosessi. Leirin teeman muotouduttua alkoi ohjelman suunnittelu. Kolme keskeistä aihetta, perhe, minä ja jumalayhteys, muodostivat suunnittelun pohjan. Ohjelmaosuuksien suunnitteluun varasimme kevään ja alkukesän 2009 ja se antoi mahdollisuuden perehtyä rauhassa teemaan, aiheisiin ja ideoiden keräämiseen. Leiriin mennessä olimme hyvin valmistautuneita. Olimme innoissamme leiristä sekä siitä, että koko leirin ohjelma muodosti selkeästi etenevän ja yhtenäisen teeman. Leirin jälkeen oli tärkeää heti kirjata ylös arviointia leirin ja osuutemme onnistumisesta. Leirillä olemisen ja toimimisen koimme mielekkääksi. Leirin aiheisiin liittyvää

teoriaa löytyi laajasti ja sitä oli kiinnostavaa kerätä. Kirjallisen työn jäsentely oli haastavin osuus prosessissa.

Opinnäytetyön tekeminen yhdessä oli onnistunut kokemus. Parityöskentely antoi kaksi erilaista lähestymistapaa ja näkökulmaa. Olimme molemmat motivoituneita ja innostuneita, joten yhteistyö oli sujuvaa. Vastuun ottaminen ja jakaminen oli tasapuolista. Saimme ideoita, tukea ja kannustusta toisiltamme. Leirillä ohjelman toteuttaminen yhdessä oli mielekkäämpää kuin se olisi yksin ollut. Tavoitteet ja ajatukset olivat alusta asti samansuuntaiset. Kahden eriluonteisen ihmisen yhteistyö sujui saumattomasti.

Prosessin aikana olemme pohtineet kunnallisen ja seurakunnallisen perhetyön eroja ja yhtäläisyyksiä. Seurakunnan perhetyön tärkeys on noussut esille. Eri-tyisesti ennaltaehkäisevässä työssä seurakuntien perhetyö on edellä kunnallista perhetyötä. Yhteistyön lisääminen perheiden hyvinvoinnin tueksi olisi ensiarvoista. Seurakuntien tekemän perhetyön ja diakoniatyön tunnettavuuden lisääminen kunnallisille sosiaali- ja terveysalan toimijoille olisi tärkeää. Voimavarojen yhdistäminen olisi perheiden, kuntien ja seurakuntien etu. Tähän liittyen voisi tehdä tutkimuksen esimerkiksi siitä, millaista yhteistyötä seurakunta ja kunta tekevät perhetyön saralla Porissa. Yhteistyötä voisi myös kehittää erilaisten kehittämishankkeiden kautta, liittyen esimerkiksi tiedonkulun parantamiseen tai yhteisen toiminnan järjestämiseen.

Ihminen on fyysisyyden lisäksi sosiaalinen, psyykinen ja hengellinen olento. Perheleirillä ihminen kokonaisuudessaan sai virkistystä. Kaunis kesäsää ja erilaiset aktiviteetit sekä hyvä ruoka ja riittävä lepo vahvistivat fyysistä jaksamista. Leiriläiset saavat levätä normaaleista arkisista rutiineista, kuten ruuanlaitosta, työstä ja koulusta. Ryhmässä toimiminen leiriolosuhteissa antaa elämyksiä niin aikuisille kuin lapsille. Perheleiri tarjoaa mahdollisuuden kiireettömään yhdessäoloon ja mukavaan tekemiseen. Muiden perheiden tapaaminen ja asioiden jakaminen tuo tunteen vertaisuudesta ja vahvistaa ihmistä sosiaalisesti. Pysähtyminen tarkastelemaan omaa itseä ja jaksamistaan luo edellytykset psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Seurakunnan leirit ovat perusteeltaan hengellisiä. Kristillistä kasvatusta ja yksilön Jumalasuhdetta vahvistavat erityisesti hengelli-

set osuudet, kuten hartaudet. Ihminen voi kokea Jumalan puhuttelua silti missä tahansa tilanteessa arjessaan tai leirillä.

LÄHTEET

- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2002. Minä ja muut. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Helosvuori, Riitta, Koskenvesa, Esko, Niemelä, Pauli ja Veikkola, Juhani (toim.). Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja oy, 233-266.
- Helminen, Marja-Liisa 2001. Vanhemmuuden roolikartan käyttökokeuksia. Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 58-63.
- Helminen, Marja-Liisa & Rousu, Sirkka 2001. Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 7-8.
- Huttunen, Reija 2007. Mukana tukemassa ihmisten arkipäivää: Kartoitus Porin evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän perhetyöstä. Diakoniamattikorkeakoulu. Diak Länsi, Pori. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, 12,14.
- Jolkkonen, Jari 2003. Rukous kuuliaisuuden tekona. Teoksessa Häyrynen Seppe, Kotila Heikki & Vatanen Osmo (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 97-111.
- Jussila, Jarmo, Oinonen, Mikko, Unkuri, Juhani & Vatanen Osmo 2004. Kirkon ja uskon käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatöiden muodot. Teoksessa Helosvuori, Riitta, Koskenvesa, Esko, Niemelä, Pauli ja Veikkola, Juhani (toim.). Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja oy, 192-232.
- Katajainen, Antero, Lipponen, Krisse & Litovaara, Anneli 2003. Voimavarat käyttöön. Jyväskylä: Duodecim.
- Katekismus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi. Hyväksytty kirkolliskokouksessa vuonna 1999. Helsinki: Edita.

- Kuokkanen, Ritva, Kivirinta, Mervi, Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Tampere: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kohr, Louise H. i.a. Jumala kuiskaa minulle 72-81. Teoksessa Pöntinen, Mervi (kääntänyt). Skidi hartaus. Kauniainen: Perussanoma Oy.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 13.1.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Mattila, Kati-Pupita 2003. Lapsidiakonian käsikirja. Jyväskylä: Sininauhaliitto.
- Niemelä, Pirkko 2001. Psykologinen valmistautuminen vanhemmuuden rooleihin raskauden aikana. Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 9-16.
- Niemistö, Raimo 2001. Vanhemmuuden roolit ja varhainen nuoruusikä (11-15 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 39-50.
- Pakanen, Kirsi 2006. Diakoniatyön perhetyön kehittämishanke. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Porin evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Viitattu 12.12.2009.
<http://www.silokallio.fi/>
<http://www.porievl.fi/index.php/lansi-porin-seurakunta/diakoniatyo/perhetyoe-lpd>
- Raamattu. Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rautiainen, Mari kirjoittanut Mäkelä, Jukka haastattelun pohjalta 2001. Vanhemmuuden roolit ja leikki-ikä (2-6 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 24-31.
- Rautiainen, Mari kirjoittanut Schulman, Marja haastattelun pohjalta 2001. Vanhemmuuden roolit ja varhainen vuorovaikutus (0-2 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovelle. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 17-23.
- Reijonen, Mikko (toim.) 2005. Voimaa perhetyöhön arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus.

- Sihvola, Seija 2002. Voimaa vanhemmuuteen. Jyväskylä: Gummerrus.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Viitattu 12.12.2009
<http://www.evl.fi/sanasto/selitysS.htm#SPIRITUALITEETTI>
<http://www.evl.fi/kkh/to/kpk/milperhe.ht>
<http://www.evl.fi/avain/Kirkkojarjestys-2003-01.pdf>
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto 2002. Läsnaolon kirkko
 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon missio, visio ja strategia 2010
 Kirkon keskushallinnon rahoittaman toiminnan painopisteet. Sarja C
 2002:5. Viitattu 13.1.2010.
http://www.evl.fi/avain/lasnaolon_kirkko.pdf
- Talo, Johanna 2001. Lapsiperheiden voimavarat ja hyvinvointi Raumalla. Kot-tippäi-projekti. Tutkimus.
- Tervämäki, Paula 2001. Vanhemmuuden roolit ja nuoren itsenäistymisen vaihe (15-18 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja sovela. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 51-57.
- Valtonen, Leila & Valtonen, Olli 1996. Yhdeksänkulmainen peili- Paranna itse-tuntemustasi enneagrammin avulla. Helsinki: Kirjapaja.
- Valtonen, Leila & Valtonen, Olli 1999. Hyvä ja paha sisu- Etsi kasvusuuntasi enneagrammin avulla. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Varsinais-Suomen lastensuojelun kuntayhtymä. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 24.2.2010.
http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=11
- Vilén, M, Leppämäki, P, Ekström, L 2005. Vuorovaikutuksellinen tukeminen so-siaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Yesilova, Katja 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Ylitalo, Pertti 2001. Vanhemmuuden roolit ja kouluikä (6-11 vuotta). Teoksessa Rautiainen, Mari (toim.) Vanhemmuuden roolikartta syvennä ja so-vela. Käyttäjän opas 2. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 32-38.

LIITE1 Leirikirje

Tervetuloa koko perheen
AARRELEIRILLE Silokalliolle ma-to 29.6.-2.7.2009!

Silokallio on Porin seurakuntayhtymän tasokas kurssi- ja leirikeskus Kullaan Joutsijärven rannalla (www.porievl.fi/silokallio). Majoitumme 4 hengen huoneissa, joissa on oma WC/suihku. Huoneisiin on saatavana pienten lasten matkasänkyjä. Varaa etukäteen!

Leiriohjelmassa on aarreseikkailua. Pakatkaa mukaan sopivaa vaatetusta niin askartelutuokioita kuin ulkoleikkejäkin varten. Valitkaa jo kotona mukaa jokin teidän perheenne aarre, esim. tavara, kuva, vaate. Etsitään leirillä lisää aarteita arjesta ja toinen toisistamme!

Ruokailut (aamupala, lounas, välipala, päivällinen, iltapala) ja ohjelmatuokiot rytmittävät leiripäiviämme. Osa ohjelmista on koko perheen yhteisiä. Aikuiset ja lapset saavat touhuta välillä myös erikseen. Pihassa on hiekkalaatikko ja hiekkaleluja pienimpiä varten. Lapset ovat leirillä koko ajan vanhempiensa vastuulla. Leiri on päihteetön.

Kanssanne leirille lähtevät

- kaksi lastenohjaajaa
- kolme leiriavustajaa
- diakoniatyöntekijät
- sosionomi- ja diakoniaopiskelijat, jotka toteuttavat osan leiriohjelmasta opintojensa lopputyönä

Pakatkaa mukaan ainakin seuraavaa:

- liinavaatteet (aluslakana, pussilakana, tyynyliina) ja pyyhe
- uimapuku
- jokaiselle oma muki iltapalaa varten
- henkilökohtaiset lääkkeet
- huonokuntoisempia vaatteita askartelu- ja maalushetkiin
- säänmukaisia ulkovarusteita
- ns. perheenne ”aarre” (ks. teksti ylempänä)

- halutessanne leluja lapsille (vähän leluja myös yhteisissä tavaroissamme)

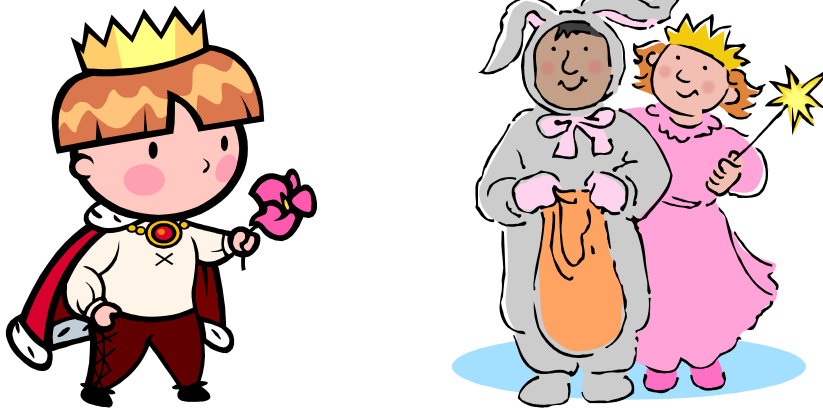

Lähdemme bussilla Seurakuntakeskuksen edestä (Eteläpuisto 10)
ma 29.6. klo 10!

Paluu to 2.7. samaan paikkaan n. klo 13.30!

Toivon, että ilmoitatte, jos tulette omalla kyydillänne suoraan Silokalliolle!

Heräsikö kysyttävää tai ilmoitettavaa?

Tervetuloa leirille

virikistytymään, lepäämään, keräämään voimavaroja arkeen
ja nauttimaan teitä varten katetun ruokapöydän antimista!

Ollaan yhdessä Jumalan kämmenellä!

"Perhe"	"Minä"	"Jumalayhteys"	Kotiin...
MA 29.6.	TI 30.6.	KE 1.7.	TO 2.7.
10 lähtö	8.30 aamupala	8.30 aamupala	8.30 aamupala
10.30 majoittuminen	9.30 Iloisesti yhdessä! (u)	9.30 Aamuenergia hyötykäyttöön! (u)	9.30 aarteita... (u)
11.30 lounas	11 kappelinetki	11 kappelinetki	11 kappelinetki
... päivälepo ...	11.30 lounas	11.30 lounas	11.30 lounas
13 Leirin aloitus (sisällä)	... päivälepo päivälepo ...	pakkausta
14.30 kahvi	13.30 Maalataan, mutta mitä? (u) ...huonommat vaatteet..	13.30 Kaikkea mahdollista! (u)	13 kotiniähtö
15 perhepuita... (ulkona)	14.30 kahvi	14.30 kahvi	Aurinkoista kesää!
17.30 päivällinen	15 aikuiset alakerran takahuone	15 aikuiset alakerran takahuone	Perheleiri "Aarre" Silokalliolla 29.6.-2.7.2009
18.30 itaohjelma (s) mukaan kotoa tuodut aarteet!	15 lasten ohjelma (s ja u)	15 lasten ohjelma (s ja u)	s = sisätiloissa u = ulkona, jos mahdollista
20 iltahartaus	17.30 päivällinen	17.30 päivällinen	Muutokset ohjelmassa todennäköisiä!
20.30 iltapala	18-20 rantasaunat nuotio	18.30 iltahartaus (s)	
22 hiljaisuus	20.30 iltahartaus (s) iltapala	20.30 iltapala	
... UUU...U...	22 hiljaisuus	22 hiljaisuus	
	Hyvää yötä!	Kaunista unia!	

LIITE 3 Palautekyselylomake

PALAUTETTA PERHELEIRISTÄ Silokalliolla 29.6.-2.7.2009

+

-

Miten lapset ovat viihtyneet?

Sirkun ja Pirittan lopputyötä varten tarvitaan vielä tarkempaa palautetta eri ohjelmista. Kiitos jos jaksat vielä miettiä!

- maanantain alkuhartaus
- kappelihetket
- tiistain aikuisten keskusteluhetki
- yleisesti opiskelijoiden eli Pirittan ja Sirkun mukanaolo ja toiminta leirillä